

"Proletarec"
je delavski list za
misleče čitatelje

PROLETAREC

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

OFFICIAL ORGAN OF JUGOSLAV FEDERATION, S. P.

Drugi najstarejši
jugoslovanski
socialistični list

STEV.—NO. 1147

Printed as second-class matter December 8, 1907, at the post office
at Chicago Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

CHICAGO, ILL., 5. SEPTEMBRA (SEPTEMBER 5,) 1929

Published Weekly at
3630 W. 26th St.

LETO—VOL. XXIV.

JOŽE ZAVERTNIK, NJEGO- VO ŽIVLJENJE IN DELO

Mož načel in prepričanja do konca svojih dni

Sodrug in bojevnik.

V sredo 28. avgusta je umrl na svojem domu v Clarendon Hillsu pri Chicagu mož, ki ima na polju javnega dela med jugoslovanskim delavstvom v Ameriki neminljive zasluge. Njegovo ime je **Jože Zavertnik**.

Nihče, razen Etbina Kristana, ni bil toliko napadan in blaten, kakor je bil on, in nihče ni imel toliko sovražnikov, pravih sovražnikov, kakor jih je imel Jože Zavertnik.

Kdor ima sovražnike, ni brez prijateljev. S temi somišljeniki je oral in obdelaval, gradil in učil, bodril pristaše in odbil sovražne napade. Boji so bili težki, toda porazov ni poznal in ne priznal. Hotel je zmagovati in je zmagoval.

Jožetova mladost.

Otroška leta mu niso bila leta veselja in rajanja. Rojen je bil 2. januarja 1869 v Škofljici pri Ljubljani. Ko je bil 3 leta star, sta se roditelja preselila z njim v Ljubljano; šest let pozneje mu je umrl oče. Nagnjenje k aktivnemu življenju se je kazalo v njemu zgodaj. Učil se je pridno. Pri tem ga je gnala njegova nemirna, energična narava sem in tam. Ko je dovršil tri gimnazijske razrede, se je podal, da vidi svet, k mornarici v Pulju. Tu je dovršil dva tečaja v mornarični akademiji, vsega skupaj pa je služil v mornarici sedem let.

Od mornarice je prišel v Ljubljano. V 22. letu starosti se je oženil s Heleno Reich, ki mu je bila zvesta družica in pomočnica do konca. Delal je na Južni železnici kot sprevodnik, potem pa je postal lokomotivni kurjač.

Agitator.

Jože Zavertnik je bil agitator že v mladosti. Zanimal se je za delavsko gibanje, čital, zahajal na shode in navduševal svoje tovariše za strokovno in politično organizacijo. To ni ugajalo družbi, ki mu je dne 2. februarja 1895 vzela službo in kruh. Po odslužitvi iz službe se je preselil z družino na Dunaj, kjer je postal upravnik nemškega glasila železničarjev "Eisenbannerja" ter urejeval "Delavca" in "Svobodo", ki sta bila en list. Bil je tudi sodrug lista "Arbeiter Zeitung" in več drugih socialističnih listov.

Medtem se je slovensko delavsko gibanje začelo koncentrirati v Trstu. Slovenski železničarji so tu ustanovili svoj list, za urednika pa so imenovali Jožeta Zavertnika, ki se je preselil z družino v Trst.

Notranji boji.

Delavsko gibanje v Avstriji je šlo tedaj skozi velike notranje, ali frakcijske boje, ki so zasegli tudi slovenske delavske organizacije in liste. "Delavec" je v Trstu izhajal eno leto. Njegova zadnja urednika sta bila Drogenik in Zadnik. V tem času so slovenski socialisti v Trstu živo delovali za ustanovitev slovenskega socialističnega lista in l. 1898 je začel izhajati "Reči Prapor". Njegov sodrugnik je bil tudi Zavertnik. Notranji boji so brsteli dalje.

Leto pozneje se je Jože Zavertnik odločil za pot v Ameriko. Uredništvo "R. P." je vodil tedaj Etbina Kristan. Jože je dobil delo kurjača na ladji, ki je bila namenjena v New York. Dospelvi sem, se je izkrcal ter iskal delo. Dobil ga je na transportni ladji St. Louis, ki je prevažala tovor za ameriško vlado na Kubo v času špansko-ameriške vojne. Zavertnik ni hotel dalje ostati na nji ter se je podal v Philadelphijo, in dobil delo v strojni tovarni. Toda stalnega dela ni bilo. V deželi je vladala velika brezposelnost, in Jože se je podal nazaj, zopet kot kurjač, na ladji avstrijskega Lloydja. Pri Lloydju je potem ostal v službi ter prepotoval obrežja Indije, Japonske ter drugih dežel v Orijentu in ob Sredozemskem morju. Povsod pa je videl izkoriščanje, brutalno postopanje oblastvene sile proti brezpravnim množicam, in deloval je bolj in bolj ognjevit za socializem.

L. 1900 se je z družino povrnil v Ljubljano, kjer je dobil službo kurjača na državni železnici. V službi na nji je bil tri leta, medtem pa marljivo deloval v stranki in strokovni organizaciji. Sel je na vsak shod, bodisi v Trstu, Ljubljani ali drugje na Slovenskem, ako je le mogel. Na marsikaterem so bili razgrajči, najeti od delavstvu nasprotnih struj, na vsakem javnem shodu je bil vladni komisar, čigar naloga je bila paziti na govornike, da niso govorili predaleč o stvarih, ki so bile neljube režimu.

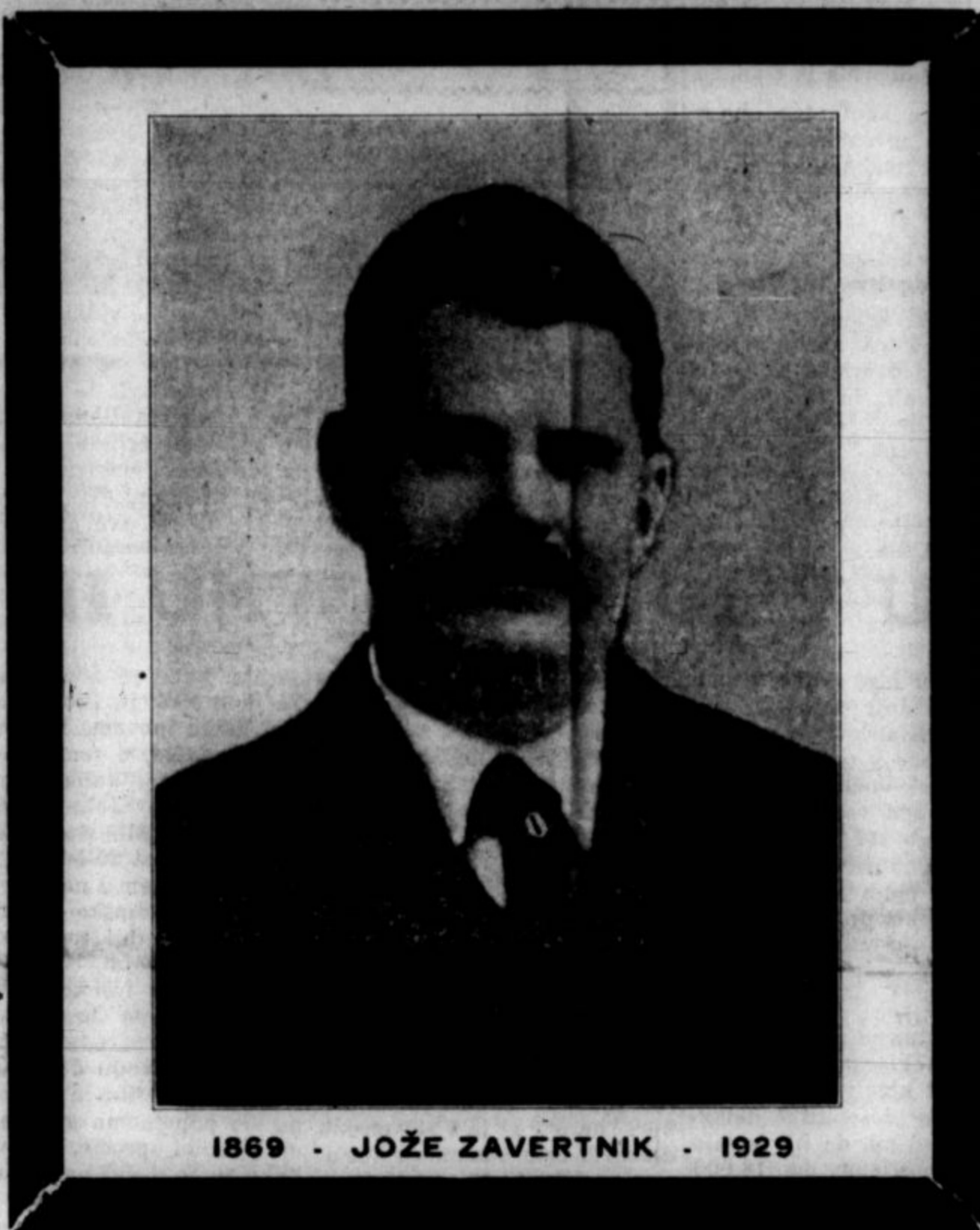
Drugič v Ameriko.

Junija 1903 je Zavertnik pustil službo na železnici ter se napotil v Ameriko. Ustanovil se je najprvo v Clevelandu, kjer se je začel takoj zanimati za društveno življenje. Bil je ustanovni član "Napreja", ki ima v SNPJ št. 5 in je eno začetnih društev te jednote. Pisal je dopise v "Glas Svobode" in navduševal delavce za svobodomiselnost in socialistično organizacijo.

Meseca julija 1904 je prišel Jože Zavertnik na povabilo Martina Kondé za urednika k "Glasu Svobode", ki je bil tedaj glasilo v istem letu ustanovljeno SNPJ. Bil je urednik "G. S." približno poldrugo leto, toda vsled nesoglasij z lastnikom je službo pustil ter začel z drugimi sodrugi, ki se bili preje okrog socialistično urejevanega "Glas Svobode", delovati za ustanovitev socialističnega glasila, ki bo last socialistov, ne pa odvisen od lastnika ter podvržen njegovi volji, kakor je bil "G. S."

Ustanovitev "Proletarca".

Januarja 1906 je izšla prva številka "Proletarca", ki jo je

1869 - JOŽE ZAVERTNIK - 1929

(Ta slika vzeta pred 11. leti.)

uredil Jože s sodelovanjem sodrugnikov. Bil je urednik lista dve leti. pozneje pa ves čas sodrugnik, posebno prva leta, dokler ni bil toliko zaposlen z glasilom SNPJ. Po izstopu iz uredništva "G. S." je dobil delo v kleparski delavnici in se pridružil uniji kleparjev (Sheet Metal Workers), v kateri je bil do konca. Zvečer je pisal, ob nedeljah in praznikih je hodil na shode in seje. "Proletarec" mu je bil nad vse drag in je zanj mnogo storil. Pomagal je pri listu je tudi njegova družina, bodisi pri ekspediciji, pošiljanju cirkularjev, agitaciji za nove naročnike itd. "Proletarec" svojih delavcev tedaj ni plačeval ali pa le tu in tam prav malo.

Julija 1911 je Jože Zavertnik po odstopu Fr. Keržeta iz uredništva postal urednik "Glasila SNPJ.", ki se je l. 1916 spremenil v dnevnik pod imenom "Prosveta", katerega je urejeval do julija 1929.

Jože Zavertnik v družini.

Družina Zavertnika je prišla za njim iz starega kraja l. 1906. Nastanili so se v Chicagu najprvo na Union Street in Grand Avenue na bližnjem Nort Side. Za tem so se preselili v Carpenter ulico, od tam pa čez nekaj let na Millard Avenue v bližino 26. ceste

na zapadni strani, kamor so se začeli naseljevati Slovenci, ki pa so bili v primeri s slovensko naselbino v okolici Blue Island in Racine Ave., v cerkveni in na severni strani, še redki. Danes jih je v okrožju teh ulic že mnogo. S stanovanjem je imel težkoče, kajti gospodarji hiš nimajo radi stanovalcev z velikimi družinami. Sklenil je, da si kupi hišo, neglede kako težko, kar je storil l. 1910, ko je kupil hišo na So. Crawford Ave. blizu 28. ceste. Stanoval je tu z družino 12 let, potem pa se vsled zdravstvenih ozilov preselil na farmo v Clarendon Hills 18 milj zapadno od Chicaga.

Otrok je sedem. Vsi, razen najmlajšega, so bili rojeni v starem kraju. Joseph ml., po poklicu kemični inženir, je najstarejši. Frank je klepar, hči Helena, omožena Heidenreich, živi na Clarendon Hillsu, John je zdravnik, Richard odvetnik, Louis je strojnik, Lincoln, najmlajši, pa dela doma. Jože Zavertnik se je mnogo trudil, da izšola svoje otroke, kar je bila pri tolikih družini težka naloga, ki pa je bila izvršena vsled vztrajnosti obeh roditeljev ter pridnosti otrok, ki so prijeli za vsako delo, da si pridobijo tudi sami kaj zaslužka.

Žena, njegova najboljša tovarišica.

Njegova soproga Helena, rojena Reich, je z radostjo sledila delu svojega moža in ga v vsem podpirala. Prva leta, ko je v naši klubih v Chicagu primanjkovalo delavcev, je rada pomagala na priredbah. V borbi za obstanek je šla kolikor daleč mati s tolikimi otro-

ci more, namreč na delo v mesto, da sta zmagovala velike izdatke. Doma pa je pridno obdelovala vrt, ki so ga poznali vsi, ki so bili kedaj pri Zavertniku.

Jože preobremenjen z delom.

Množica del, ki jih je opravljaval v mladosti, je pripomogla, da je prekmalu opešal. Naporno delo v uredništvu glasila SNPJ in naloga, ki si jo je dal, voditi SNPJ po potih napredne delavske organizacije, mu je vzela ves čas, da ga ni bilo nič za počitek in razvedrilo. Vendar pa je bil zdravstveno trden do pred osmih let, ko se je moral podvreči operaciji na vratu. Bil je potem še enkrat operiran in zdravja, kakor ga je imel nekoč, ni bilo več. A delal je naprej, in službo urednika je imel do julija t. l.

Zavertnik o delu in počitku.

Po izstopu iz službe je začel kovati načrte za delo v bodoče. Hotel je spisati svoje spomine, pisati v "Prosveto", "Mladinski list" in "Proletarca", prevajati knjige. Ko mu ni bilo treba več v uredništvu, je za spremembo delal na vrtu in gospodarskih poslopih na domu, vmes pa kaj napisal, urejeval listine ter arhiv in računal, da ima izvršiti še mnogo mnogo dela. Čutil pa je utrujenost. Ni bil navajen, da se bi pritoževal, vendar pa je sumil da mu ne bo mogoče izvršiti delo, ki si ga je zamislil. (Nadaljevanje na 3. strani.)

JOŽE ZAVERTNIK

Rojen 2. januarja 1869 v Škofljici pri Ljubljani. Študiral v gimnaziji (tri razrede) in dve leti v mornarični šoli v Pulju.

Bil v vojni mornarici sedem let. V 22. letu starosti se je oženil s Heleno Reich, ki mu je bila v največjo oporo do konca njegovih dni.

Delal na železnici kot sprevodnik, potem kot kurjač.

Delal na parnikih in prepotoval z njimi obrežja Orienta ter mnoge druge dežele.

Urejeval, upravljal, ali pa je bil sodrugnik listov "Eisenbannerja", "Delavca" in "Sloge" na Dunaju, "Delavca" in "Rdečega Praporja" v Trstu, "Glasa Svobode", "Proletarca" in "Prosvete" v Chicagu; uredil je prvi in edini koledar "Glasa Svobode"; bil je sodrugnik Ameriškega družinskega koledarja, in uredil je knjigo "Ameriški Slovenci", katera je največja knjiga, kar jih je izšlo med ameriški Slovenci.

Bil je ustanovni član J. S. Z. in "Proletarca".

Bil je govornik in debator, voditelj in temeljni pionir socialističnega gibanja med ameriški Jugoslovani.

Bil je 18 let urednik glasila Slovenske narodne podporne jednote in njen delavec od začetka do konca svojih dni.

Sodeloval pri ustanovitvi društva "Naprej" v Clevelandu, ki ima v SNPJ št. 5.

Bil je vseskozi vzor poštenjak, sovražnik korupcije v vsaki obliki.

Prišel prvič v Ameriko l. 1899 in drugič, za stalno, l. 1903.

Deveta redna konvencija SNPJ. maja 1929 je bila zadnja, katere se je udeležil. Kandidiral ni v noben urad in se poslovil od službe urednika.

Konvencija mu je na predlog delegacije mladinskih društev dala \$100 nagrade v priznanje za njegovo dolgoletno delo...

Izrekla mu je ob zaključku zaupnico z vsemi proti enemu glasu, nekateri pa niso glasovali. Zapisnik konvencije, ki ga je pisal Kobal, o tej zaupnici ne ve ničesar...

Zbolel 20. avgusta 1929 na svoji farmi v Clarendon Hillsu pri Chicagu.

Umril v sredo 28. avgusta 1929.

Pogreb se je vršil 31. avgusta iz dvorane SNPJ. Bil upeljen v krematoriju češkega narodnega pokopališča.

JOŽE ZAVERTNIK V RAZVOJU S. N. P. J.

Zamolčana zaupnica

Delo Jožeta Zavertnika v Slovenski narodni podporni jednoti je posebno poglavje, ki ga tvori jednota sama. Ako ne bi bil toliko energičen, tako nepopustljiv, bi jo kretali drugi krmarji sem ter tam, tako pa je šla tudi v viharjih usmerjeno pot. Tisti, ki so bili enakih nazorov, so verjeli vanj ter z njim sodelovali. Članstvo jim je zaupalo, jednota, ki so jo ustanovili delavci in jo vodili delavci, je procvetela ter je postala v marsikakšno organizacijo ter največja slovenska podporna ustanova, ki ni samo podporna, nego je tudi delavska prosvetna in bojvena organizacija.

Zanjo je šel v marsikakšno bitko, in boril se je s tolikim ognjem, kot ga more imeti le človek, ki se bojuje za nekaj kar mu je nad vse drago. Slovenska narodna podporna jednota in Jože Zavertnik sta neolčljiva od svoje ustanovitve pa do njegove smrti. Od tistih, ki so z njim sodelovali, pa odvisi da ostaneta po duhu neolčljiva tudi v bodoče.

Na prošli konvenciji SNPJ. v Chicagu je Jože Zavertnik delal v odseku, sledil je razpra-

vam in sodeloval v njih. Bil je vseh 14 dni zoran član konvencije. Enkrat je prišla delegacija angleško poslušajočih društev s predlogom, da se mu za njegovo dolgoletno delo v SNPJ. pokloni darilo, čigar vrednost naj ne presega vsote \$100. Bilo je značilno, da je prišel ta predlog od strani mladinskih društev, značilno radi tega, ker dokazuje, da je Jože razumel nove potrebe SNPJ. in jo je znal v glasilu okretati na pota agitacije za ustanavljanje mladinskih društev. Omenjeno darilo je vse, kar je skupina delegatov angleško poslušajočih društev upala predlagati. Nekateri so govorili, ne na konvenciji nego med odmori, da bi bilo dobro, ako se mu določi penzija, a drugi so to odsvetovali z motivacijo, da bi ta predlog ne bil sprejet, ker jih je na tej konvenciji mnogo, ki bi planili po predlogu in po staremu Zavertniku. Na zadnji seji konvencije je Frank Z. Litz v kratkem govoru delegaciji dejal, da se poslavljiva od službe in konvenciji član, kateri je bil na zborih SNPJ. eden prvih. Govoril je o (Nadaljevanje na 3. strani.)

Glasovi iz Našega Gibanja

Velik uspeh syganske konference J. S. Z.

"Pošljite potovalnega agitatorja!"

PRIHODNJE ZBOROVANJE V NEDELJO 24. NOVEMBRA V CANONSBURGU

Navdušenje zborovalcev.

Konferenca klubov in društev izobrazovalne akcije JSZ., ki se je vršila v nedeljo 25. avgusta na Syganu, je bila v vseh ozirih uspešna. Navdušenje zborovalcev nas je uverilo, da je tava indiferentnosti in malodušnosti prešla in da se naše gibanje pomika v novo življenje. Konferenca, kakor je npr. ta v zapadni Pennsylvaniji, bodo v tem razpoloženju lahko izvršile več dela v mejah sedanjega programa.

Za razširjenje "Proletarca".

Konferenca na Syganu je v svojih razpravah o delavskem tisku pomagala našemu glasilu "Proletarcu" vso važnost, in zela se je ukvarjala z naveti, kako ta list razširiti v tukajšnjih naselbinah. Vsi vemo, da mu je treba povečati cirkulacijo, toda da se to čimprej doseže, je po mnenju zborovalcev najbolje, ako uprava lista pošlje sem potovalnega zastopnika. Konferenca ni ostala samo pri tem priporočilu, nego je sklenila, da bo temu zastopniku dala vse mogoče sodelovanje in ob enem je pripravljena nuditi tudi gnotno pomoč pri kritju stroškov, ki nastanejo s potovanjem.

Ako se želijo konference ugoditi, bodo tukajšnji člani in samišljeniki gotovo sodelovali s potovalnim agitatorjem in dober rezultat je zasiguran.

Za našo mladino.

Popoldne, po končanem zborovanju, smo imeli piknik, ki se je vršil na zelenem griču okrog dvorane druš. "Bratstvo" št. 6 SNPJ., v kateri smo imeli konferenco. Izpadel je izborni. Sodrug Sidney Stark od okrajne organizacije je imel govor tu rojeni naši mladini o socialističnem gibanju ter njegovih namelih, staršem pa je priporočal, da naj ustanove nedeljske šole (Sunday schools), v katerih bi kompetentni učitelji predavali mladini o socialistizmu ter jo ob enem organizirali za naše mladinske akcije. Socializem je stvar bodočnosti, on znači družbo, ki je šele v razvoju, in da vzgojimo zanjo čimveč ljudi, ki jo bodo znali graditi, moramo posvetiti več pozornosti mladini. Militantistične in druge organizacije storo vse, da pritegnejo mladino nase, in če mi svoje otroke ljubimo, ako hočemo razvoj iz sedanjega kaosa v socialistično pospešiti, moramo tudi mi z mladino z agitacijo ter s socialistično vzgojo mnogo več kakor doslej. Organiziraj naj se jo v mladinske klube (YPSL), kjer bi gojila sport in akribela za zabavo, ob enem pa sodelovala v pokretu, ki stremi napraviti tako uredbo, v kateri bo vsak vreden član družbe tudi upravičen do vseh dobrin, ki jih more nuditi življenje.

S. Starku se je za govor za-

hvalil v imenu mladine sodrug Virant ml. Dasi so velike težave, bomo v stanju tudi med mladino storiti več kot pa je bilo mogoče v povojnih letih doslej.

Večerna zabava.

Zvečer je igral v spodnjih prostorih Doma imenovanega društva orkester sodruga Ambrožica, in izbral je za to priliko večino komade, ki jim pravimo poskočnice. Zabava je bila torej zaključena s plesom in mnogi pari so se vrteli, dr je bilo veselje. Razpoloženje vseskozi je bilo najbolje.

Prejšnji odborniki ponovno izvoljeni.

Na zborovanju popoldne so bili v odbor Konference za zapadno Penno izvoljeni vsi prejšnji odborniki. Jacob Am-

brozich iz Moon Runa je tajnik, na katerega se je obračati v zadevah, ki se tičejo te organizacije, pojasnila pa je pripravljen radevolje dati tudi vsak drug odbornik in član.

Prihodnja konferenca bo v nedeljo 24. novembra v Canonburgu. Pričakujemo, da bo do tedaj pokazalo delo minule konference že najboljše sadove.

Zahvala društvu "Bratstvo".

Društvu "Bratstvo" št. 6 SNPJ. se na tem mestu zahvaljujemo za dvorano, v kateri smo zborovali, in za pikniški prostor. Oboje je nam naklonilo brezplačno. Enako se zahvalimo Syganski godbi, ki nam je na koncertu izvajala svoje komade. Priznanje za

uspeh gre nadalje vsem, ki so na kakršenkoli način sodelovali, in uverjeni smo, da bo ta dobra volja med nami ohranjena.

Ves spored se je izvršil vzorno in razpodelba je bila dobra. Zborovanje, govori, muzikalne točke in zabava—vse to je pripomoglo, da je bila ta konferenca uspešna moralno in gnotno.

John Terčelj, organizator.

DOPISI

JOS. SNOY O AGITACIJI, PRIREDBAH, PEVSKEM ZBORU IN DRUGEM.

Bridgeport, O.—Pred par tedni sem obiskal naselbino Powhatan Point v agitaciji za Proletarca, in reči moram, da sem imel lep uspeh. Vsi tamošnji rojaki so se naročili na ta list, razen dveh, ker ju nisem utegnil obiskati. Hvala vsem, ki so mi šli na roko, posebno mojemu staremu znancu A. Veharju, v čigar hiši sem tudi prenočeval. Mnogo sva si imela povedati, kajti videla se nisva

že 13 let. Je naprednega mišljenja, kot vsi tam živeči rojaki. Rovi v njihovi naselbini obratujejo precej dobro, ampak ljudje tarnajo, ker jih baroni izkoriščajo na vse pretege.

V soboto 24. avgusta se je vršila tukaj veselica v prid vzhodno-ohijske Konference J. S. Z. Udeležba je bila dobra, posebno iz okoliških naselbin. V dvorani na večer zabave in naslednji dan smo čuli marsikoga, ki je dejal, da v Bridgeportu že davno ni bilo tako domače zabavnega večera kakor je bil 24. avgusta. Mnogim, s katerim sem govoril naslednji dan, je bilo žal, ker niso prišli na veselico. Sodrug in sodruginja iz naselbine Glencoe so nas s svojo družabnostjo najlepše zabavali. Prijaznost jim bomo vračali. Bil sem kar iznenaden, ko se videl tako vesele obraze udeležencev. V imenu konference hvala vsem, ki so pripomogli do uspeha, od godbenikov Matkota, Blatnika in Klana pa želimo, da nam bi še dostikrat elektrizirali podplate s svojimi "čmrlji."

Ker je vodstvo aranžme za

to priredbo padlo name, bi rad delo z računi zaključil čimprej, predno pa mi bo to mogoče, je potrebno, da vsi, ki so prejeli vstopnice za predprodajo, napravijo obračun. Ko hitro se to zgodi, pošljem prejete vsote na pristojno mesto.

Klub št. 11 se bo začel pripravljati na vprizoritev igre, o podrobnostih pa sporočimo pozneje. Zelo je želeli, da bi sodrug agitirali za povečanje našega članstva, med katerim bi dobili tudi vse potrebne igralne moči za predstave.

Dne 25. avgusta sem posetil piknik mladinske godbe druš. št. 13 SNPJ. Opazoval, poslušal in divil sem se rojakom, ki so peli ubrano in zelo lepo naše pesmi. Premišljeval sem, čemu ne bi mogli imeti v tej naselbini pevskega zbora. Moči so tukaj, pevovodja tudi, prištevamo se k naprednim, torej kje bi bil vzrok, da se ne bi začelo z akcijo za ustanovitev zbora? Stroški ne bi bili veliki, drugih ovir tudi ni takih, ki bi bile nepremagljive, a vzlic temu—nekaj nas drži nazaj, dasi ne vem kaj. Tisti, ki

imate glasove in veselje do petja, sprožite idejo za ustanovitev pevskega zbora v enem ali drugem društvu ali v klubu. Pevski zbor bo v ponos naselbini. Začeti je treba, pa bo šlo! Tu priredi druš. "Rožna dolina" SNPJ. v soboto 28. septembra veselico, na katero b vsakdo dobro došel. Večin članov našega kluba je v tem društvu in je umevno, da bo mo vsi na njihovi prireditvi. Društvo bo veselo, če se vabilu odzove čimveč rojakov od tu in iz drugih naselbin v tem kraju. Se vselej, kadar je imelo priredbo druš. "Rožna dolina", je bilo občinstvo zadovoljno, kajti oni so mojstri v postrežbi, salah in vsem drugem, kar ugaja na zabavo. Veselja, zabave in smeha bo dosti. Ne pozabite, da se snidemo v soboto 28. septembra na Boydvillu.

Ko to pišem, še ne vem, od kje se prihodnjč oglasim, vem pa, da od neke se bom, in to v kratkem. — Joseph Snoy.

KLUB ŠT. 1 POŠLJE NA WAUKEGANSKO KONFERENCOCO TRI ZASTOPNIKE.

Pogreb J. Zaverznika.—Oven bo predaval po prihodnji seji.—Banket v počast novemu tajniku Clarence Seniorju.

Chicago, Ill.—Klub št. 1 je na svoji prošli seji izvolil za svoje zastopnike na waukeganski konferenci JSZ., ki se vrši v nedeljo 29. septembra, sodruga L. Benigerja, J. Olipa in Chas. Pogorelca. Ob enem so vabljani na to zborovanje vsi drugi člani in članice. J. Olip bo imel referat o "Izobrazovalni akciji JSZ."

Pogreba Jožeta Zaverznika prošlo soboto se je udeležilo mnogo članov kluba št. 1, pri katerem je bil pokojnik izredno aktiven posebno prva leta in je ostal njegov član do konca. Klub je položil k njegovi krsti tudi venec z napisom "Iskrenemu sodrugi zadnji pozdrav". Poslednji pozdrav staremu bojevniku je poslal v obliki venca tudi clevelandski klub št. 27 JSZ. V pogrebnih nagovorih je bil naš klub dobro zastopan. Več v posebnem poročilu.

Sodrug Joško Oven, ki se je povrnil iz starega kraja in s potovanjem v Italijo in drugod, bo na prihodnji seji podal svoje vtise, ki bodo gotovo zanimali vsakega. Njegovo predavanje prične takoj ko bo skončan dnevni red seje.

Banket v počast novemu tajniku stranke Clarence Seniorju se vrši v Chicagu pod avspicije okrajne organizacije v nedeljo 8. septembra ob 8. zvečer v Douglas Park auditoriju na Ogden in South Kedzie Ave. Ob enem bo ta banket v prid akcije za agitacijski fond \$50,000, katerega se stranka trudi zbrati do konca septembra.

Glavni govornik na banketu bo novi tajnik Clarence Senior, ki je najmlajši tajnik, kar jih je stranka doslej imela, star še le 26 let, toda je človek velikih sposobnosti in energije ter tudi visoko naobražen. Govoril bo med drugimi tudi Fred D. Warren, pred vojno dolgo let urednik takrat najbolj razširjenega socialističnega tednika "Appeal to Reason", ki je izhajal v Girardu, Kans. Warren je vsled gotovih nesoglasij izstopil iz stranke, a se ji je nedavno zopet pridružil. Vstopina na banket je \$1.50. S tem je vsa postrežba plačana. Prebitek, kot omenjeno, gre v agitacijski fond. Vstopnice dobite v uradu "Proletarca". — P. O.

Kje je narod na svetu, ki bi mogel reči, da ima sam svojo kulturo? K večjemu bi se to moglo priznati onim "divjkom", katerim odrekajo splošno vsako kulturo.

NA OBISKU V JOHNSTOWNU IN OKOLICI

Okrog 80 milj severovzhodno od Pittsburgha v Pennsylvaniji, kjer imajo Mellona, Liberty Bell, kozake in še marsikaj drugega zanimivega in nezanimivega, je mesto Johnstown, sedež okraja Ebensburg. Okrog in okrog Johnstowna po hribih in brdih so mala mesteca in "kempe", in v vsakemu teh krajev dobite tudi naše rojake.

V okrožju Johnstowna, kjer so slovenske naselbine skoro tik druga druge, je okrog dva tisoč Slovencev, kakor pravijo poznavalci. Organizirani so v društvih SNPJ., JSKJ., SSPZ. in v samostojnem društvu. V političnem oziru deluje klub št. 5 JSZ. s sedežem v Franklinu. Imajo močno hranilno in posojilno društvo, dvorane, pevski zbor in godbo. In pa dobre in slabe "pijače". Vseh društev SNPJ. v tem kraju je 10, med njimi tudi druš. št. 3, ki spada med ustanovna društva jednote. Predseduje nam Bečaj, tajnik pa je Ilija Bubalo, človek, s katerim je lahko izhajati, neglede razen "bloku" pripadaš. Razen z njim sem se sešel ob tej priliki z več drugimi Hrvati, člani SNPJ., in naš sestaneje bil prijateljski. Čemu tudi ne, saj smo enakih nazorov, in interesi enih so interesi drugih!

V Johnstownu, oziroma bližnjem Moxhamu, živi I. podpredsednik SNPJ., Andrew Vidrih, visoko na Park Hillu pa član "vrhovnega sodišča" SNPJ., Fr. Podboy. Naselbine tega kraja so dale našemu gibanju in raznim podpornim organizacijam mnogo aktivnih delavcev. V Johnstownu je bil tudi sedež Slovenske delavske podporne zveze, katere se je leta 1920-21 združila s SNPJ. Mesto Johnstown ima glasom novjših cenitev okrog 75,000. prebivalcev. Je v kotlini, v Alleghenskem gorovju, toda

hribi okrog niso toliko visoki, da se bi zanje zanimali hribolazci. Klancev je mnogo, kakor povsod v tem pasu Pennsylvanije. Vožnja z avti je prijetna, toda vozniki morajo imeti mnogo več vaje, predno se dobera nauče obračati avto po strmih potih in zmagovati pobočja, kakor npr. v čikeški okolici ali na osrednjem zapadu sploh, kjer so pokrajine ravne.

V Johnstownu so Schwabovi piavzi in jeklarne (Bethlehem Steel Co.), kjer je zaposlenih sedaj okrog deset tisoč delavcev, rekli so mi, da jih je bilo večših zaposlenih do 18,000 sedaj pa jih nadomeščajo stroji. Poleg omenjenih je več drugih tovarov. V okolici je okrog 80 premogovnikov; v enih je zaposlenih po več sto premozarjev, drugi "počivajo" ali pa obratujejo le tu in tam po nekaj dni. Največji rovi so last Bethlehem Steel kompanije. Tisti naši rojaki, med njimi Fr. Podboy, ki so bili aktivni agitatorji in odborniki v raznih stvarkah, so pri večjih kompanijah na črni listi in ne dobe dela. Tovarne in majne so namreč "open shop". Delavstvo v teh krajih si je že mnogo prizadevalo, da bi priborilo priznanje unije. V stvarkah premozarjev in v zadnji splošni stavki jeklarskega delavstva je podleglo vsled premoči "kapitala" in pa splošne situacije, ki je vplivala na delavske unije tega okrožja pogubno. Slovenci so uposljeni največ v jeklarnah in majnah. Nekateri imajo trgovine in obrti.

Pred štiridesetimi leti (1889) je zadela mesto Johnstown katastrofa, kakršnih se v izgubo tolikih življenj po svetu malo primeri. Kakih deset milj stran, blizu South Forka, se je utrgal jez, in ogromna količina vode se je razlila po mestu. Tisoče ljudi je utonilo.

Društva št. 44, 168 in 254, katerih delokrog je v naselbinama Conemaugh in Bon Air, so me povabila na slavnost 25-letnice SNPJ., katero so priredili v nedeljo 18. avgusta. Odzval sem se in v zapustil Grand Haven, Mich., kjer sem bil dva tedna na "oddihu" (vmes sem se hladil v Michigansem jezeru, ali pa sem skušal pomagati rojaku farmerju pospravljati pridelke, največ pa sem bil pri svojem pisalnem stroju), uredil najnujnejše v uradu v Chicagu, nato pa z vlakom Pennsylvanske železnice v Johnstown, kamor sem dospel v nedeljo blizu 9. ure zjutraj. Na postaji so me čakali sodru-

gi Ig. Groznik ter A. Krašna s soprogo. Anton Gabrenja, ki bi tudi imel priti s svojim li mozinom, se je nekaj zamudil s svojo družbo. Srečali smo ga grede s postaje proti Franklinu.

Na Franklinu, ki je v sosesčini Schwabovih dimnikov, so mi pokazali Slovenski izobrazovalni dom, last druš. "Danica" št. 44 SNPJ. in soc. kluba. Ima dve dvorani, eno za seje, drugo, malo večjo, za priredbe ali večja zborovanja. Poleg dvorane ima še druge pritlikline, npr. "baro", ki je v slovenskih domovih zelo udomežen kos opreme. Rekli so mi, da bo v gornji sobi tega doma popoldne seja kluba št. 5 JSZ., in da bom na nji dobrodošel. Ker je bilo do tedaj še nekaj časa, smo šli v bližnji Conemaugh, da si ogledam dvorano druš. Sv. Alojzija JSKJ. V Johnstownu sem bil že enkrat prej, a v teh dvoranah sem bil sedaj prvič. V Johnstownu z bližnjo okolico je izmed slovenskih domov dvorana druš. Sv. Alojzija največja. Razen omenjenih dveh so "lovske dvorane v johnstownski okolici še na Moxhamu (Slovenski Delavski Dom) in v Combia City ima druš. "Adria" svoje prostore. Prišedši v Conemaugh, v omenjeni dom, so mi povedali, da zboruje društvo, ki lastuje dvorano in da sem povabljen na sejo. Članom me je predstavil M. Rovaneš. Izmenjali smo pozdrave, potem sem si ogledal poslopje in šli smo tudi "k bari". Nazaj grede smo se ustavili v uradu Slovenskega hranilnega in posojilnega društva, kjer mi je tajnik Anton Gabrenja med drugim pokazal tudi finančno poročilo, iz katerega je razvidno, da ta gospodarska ustanova prav lepo uspeva. Vlog ima nad četrtil milijona dolarjev, kar je za tako naselbino visoka vsota. Ima svoje poslopje in v njemu urad z bančno opremo. Zgoraj so prostori pevskega društva "Bled".

Na Franklinu se je med tem zbrala že večja skupina sodrugov in sodruginj, tajnik Krašna je s poročil, da je seja otvorena, in da so na dnevnem redu važne reči ter da sta navzoča dva gosta, nato so sledile volitve predsednika seje, kakor je običaj v klubih JSZ., ki volijo predsednika za vsako zborovanje posebej. Mandat "čevodje" je dobil Fr. Podboy, ki je sejo vodil z ozirom na kratko odmerjeni čas "ekonomično" in v smislu svojih navetov z odobrenjem članov. Bil sem povabljen, da naj po-

jasnim kako je z našo akcijo za dom JSZ. in Proletarca, in da lahko povem, kolikor bo čas dopuščal, o tem in onem. Ustregel sem, kolikor je bilo v moji moči. John Lokar, ki je prišel iz Collinwooda istotako na slavnost 25-letnice S. N. P. J., v glavnem z namenom, se ustanovi mladinsko društvo S. N. P. J., je bil tudi navzoč. Nekdo je dejal, da se je pripeljal s trockom Vidrihove požarne brambe, kar je bilo rečeno seveda za "špas". Lokar je v uvodu dejal, da bo govoril slovensko, in ako mu ne bo šlo popolnoma gladko, naj mu prisotni oprostite. Pravil je, kako se je začel na urganje svojega očeta polagoma zanimati za naše liste, kako je pod očetovim vplivom prišel na ustanovno sejo društva "Strugglers" ter postal aktiven v SNPJ. S svojimi primerami je hotel pokazati, da mladine ni bilo prav lahko pridobiti v naša društva in še težje v naše delavsko gibanje, toda začetek je storjen, led prebit, kakor pravimo, in v bodoče ne bo tolikšnih ovir in težkoč.

"Treba bo zaključiti, ker gremo kmalu na piknik," je konstatairal predsednik seje, pa smo zaključili. Vse nerešene posle je klub odložil za prihodnjo sejo. "Na južini boš pri nas," je rekel Podboy, in tudi to se je izvršilo, kakor je določil. Doma je imela njegova soproga vse prirejeno in imeli smo obed kakor pri novi maši Gosta sta bila tudi sodrug in sodruginja A. Krašna malo pozneje se nam je pridružil še John Kobal, in končno, glej, tudi Fradlov iz Latrobe so prišli. To je družina, ki obišče zelo mnogo naših priredb. Razdalje se ne straši. Videl sem jih zadnjič v White Valley, bila sta, kakor sem čital v poročilih, na konferenci v Herminiju, gresta tu, gresta tam. Oba in hčerka, kateri je 14 let, so aktivni v našem gibanju in v stranki. Bil je še nekaj časa, da smo potkramljali, in v pogovoru s Fradljevim sem spoznal, da se celo večkrat zmotim kot pa sem domneval. Njuna hčerka je nam poslala slovenko pismo z ozirom na socialistični piknik na Bowers Grove, in jaz sem mislil, da želji informacije njene mati, pa sem nji očgovoril. Od tu rojenih otrok človek ne pričakuje slovenskih pisem, pa se dogodi, da se lahko zmoti, kar je zelo n'pricžno in skoro zavidam papeža, kateremu se take neprilike ne morejo primeriti.

Ko sem prišel popoldne na parkhiški grič, je bilo zbranih že mnogo ljudi. Med njimi sem srečal veliko znancev in mislim da tudi vse, ki so bili iz tega kraja delegatje na prošli konvenciji SNPJ.

Zelo mi je ugajal na tej slavnosti spored. Igrala je slovenska godba iz Moxhama, katero vodi rojak Joseph Rogel, pel je mešan zbor "Bled" pod vodstvom John Potokarja, zaključno pevsko točko pa nam je dal "Bledov" kvartet. V govorniškem delu programa je Andrew Vidrih slikal, kolikor ob takih prilikah dopušča kratko odmerjeni čas, razvoj društev SNPJ. v tem kraju, za njim je stopil na "bakso" podpisani in govoril v zvezi s to slavnostjo o tem in onem, nekaj besed je rekel tudi I. Groznik, Podboy je bil prav kratak z nagovorom, John Lokar pa je bil zadnji po redu; pojasnil je, da je glavni namen njegovega govora ustanovitev društva tukaj rojene mladine. Pripravljani so bili avtomobili, ki so po končanem programu odpeljali vse, ki so hoteli biti na ustanovni seji, v dvorano pevskega druš. "Bled" v Conemaugh. Novemu društvu so dali ime "Friendly City" in je enainpetdeseto angleško poslujoče društvo v SNPJ.

Množica na pikniku je bila res slavnostno razpoložena. Kar se tiče zabave, se je lahko izven programa "vedril" vsakdo v družbi prijateljev in znancev. "Blokov" ni bilo, kar pa je bilo kritike, je bila prijateljska. Rokaj M. R. me je ba je pred drugimi karal, ker sem v govoru omenil škofa, ampak je že tako, da vsem ne moreš ustreči—ne jaz, ne on in tudi škof ne bi mogel.

Rad bi ostal še med njimi, se pogovoril s tem in onim, a čas je naglo potekal in treba se je bilo pripraviti na povratek. Pred odhodom me je peljal na svoj dom Ig. Groznik, kjer smo v naglici večerjali, potem pa me je peljal na vlak. V vagonu sem premišljeval, da se nisem pozdravil še s tem, ne z onim, da je vse minilo tako hitro! Ni čudno, da so me silili, naj ostanem tam vsaj teden dni. Ampak komanda dela je zahtevala nagel povratek in človek, ki ima delo, mora ubogati, tudi ako drugače ni ubogljive narave. Tega poseta sem bil vzlic temu vesel in zelo mi je ugajalo, ker so imela omenjena društva lepo slavnost.

Frank Zaitz.

Tole mi ne gre v glavo?

Vse so mu rekli v življenju, samo človek in poštenjak ne. Ko pa je umrl, so se tisti, ki so ga najbolj mrzili, delali, kakor da ga najbolj ljubijo. Kako morejo biti nekateri ljudje tako hinavski, to meni ne gre v glavo, pa tudi drugim ne, kajti kako je mogoče, da je človek z zdravo glavo sposoben sovražiti poštenjaka dokler je živ, in ga hvaliti po smrti?

JOŽE ZAVERTNIK NA MRTVAŠKEM ODRU V DVORANI S. N. P. J.

Jože Zavertnik, njegovo življenje in delo

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Bolezen, ki ga je ugonobila.

V torek 20. avgusta je na svojem domu v Clarendon Hillu popravil streho. Počutil se ni dobro. Ze skoro dva meseca je bilo tega, kar mu ni bilo treba več v uredništvo, pa se še ni odpočil. Kako tudi, preveč je bil izčrpan! Zabil je žeblice na strehi, a naenkrat mu je začela desna roka odpuščati. Z muko se je spravil v hišo, kjer se je usedel in si tipal desno nogo. "Zena, desna noga mi postaja gluha..." Poskušal je z roko. "Roka tudi." Misli je še, da bo prešlo, a stanje se mu je slabšalo, in moral je v posteljo, iz katere ni več vstal. Par dni pozneje ga je obiskal pisec tega poročila. Jože je bil še pri zavesti, a človeka je izpoznal le po glasu. "Povejte ljudem, da naj od mene ne pričakujejo več..." Nekdo ga je obrnil, in ko si je lego popravil, je s težavo dejal: "Desna stran mi je vsa mrtva." In zopet čez nekaj momentov: "Ste povedali sodrugom, da sem bolan?"

Jože Zavertnik se je podal. Prvi se je udal — nasprotniku. Doslej se je boleznim z vso močjo upiral, tukaj pa je začutil konec. Prva dva dni boleznij, ko je lahko govoril, je dejal, da bi bilo mučno za druge in zanj, če bi moral vse življenje sedeti, nič delati, nego samo sedeti. Njegov sin John, ki je zdravnik, in dr. Roth sta storila vse kar sta mogla, da ga ozdravita. Ni bilo mogoče. Umril je v sredo 28. avgusta popoldne, devet dan boleznij, skoro ob enakem času kakor je zbolel.

Zavertnik časnikar in literarni delavec.

Jože Zavertnik je mnogo pisal. Pisal in pisal. Pisal v uradu in veliko tudi doma. Tukaj je začel najprvo s sodelovanjem pri "Glasu Svobode", potem je šel k njemu za urednika. Ker je postalo jasno, da se socialisti na lastnika "G. S." ne morejo zanašati, so ustanovili januarja 1906 svoj list, "Proletarca", uredništvo pa je vodil Jože Zavertnik, ki je tedaj vodil tudi velike boje za okrenitev SNPJ. na pot resničnega napredka. Pisal je pod svojim imenom in rabil je veliko tudi psevdonime. L. 1905, oziroma leto poprej za naslednje leto, je izdal "G. S." Slovenski delavski koledar, katerega je uredil Zavertnik. Bil je sodelovalec "Proletarca" do konca, istotako Ameriškega družinskega koledarja. Najbolj pa mu je bila pri srcu SNPJ. in

njene publikacije. V uredništvu glasila je bil 18 let. Največje njegovo delo je knjiga "Ameriški Slovenci," ki je izšla v založbi SNPJ. za njeno 20-letnico. V prvih letih prihoda v Ameriko je sodeloval tudi pri Arbeiter Zeitung. Pisal je mnogo kratkih črtic socialne vsebine in še več jih je poslovenil iz nemščine in angleščine. Z literarnim delom se je ukvarjal posebno prva leta bivanja v tej deželi, ko še ni bil toliko obremenjen z novinarstvom. Veliko njegovih izvirnih črtic in v prevodih je bilo priobčenih v "Proletarcu". Zavertnik je poskrbel, da so slovenski delavci dobili v svojem jeziku Upton Sinclairjevega "Džungla", ki ga je potem izdal v knjižni obliki "Proletarac". Prevajal ga je Zavertnik s sodelovanjem Kakerja. Prevel je tudi več krajsjih iger, med temi "Njegov jubilej" ter "Bratovo osveto". V mlajših letih se je zelo zanimal za dramatiko ter tudi z veseljem sodeloval pri predstavah. O njegovem novinarskem delovanju v starem kraju omenjamo drugje v tem poročilu.

Govornik in debator.

Do prihoda E. Kristara k "Proletarcu" je bil Zavertnik vodilni delavski govornik med ameriški Slovenci. Bil je na neštetihi shodih, bodisi v stavkah, volilnih kampanjah, ali pa v agitaciji za SNPJ. Bal se ni nikogar. Skozi zadnjih šest let je fizično zelo opešal in je šel le na malokateri shod. Pa tudi utegnil ni, ker ga je delo v uredništvu imelo priklenjenega nase.

Zavertnik v J. S. Z.

J. S. Z. in Jože Zavertnik sta neločljiva. Začel je svoje javno delovanje v tej deželi z mislijo, da je za dvig našega delavstva iz teme neznanja in klerikalizma potrebna organizacija najenergičnejših in razumnih boriteljev ter agitatorjev, in nastajali so socialistični klubi, ki so naglo rasli in se množili pod njegovim vodstvom. Vedel je, da je taka organizacija v interesu vseh delavcev, ker vpliva na njihov razvoj z zdravo kritiko, ob enem služi kot straža proti onim, ki imajo nečedne namene v javnem življenju. Pokojnik je bil član kluba št. 1 do konca. Aktivno je dolgo ni bil, ni mogel biti — razen tega je velikokrat dejal: "Sedaj meni ni več treba toliko, ker je mnogo drugih." Bil je vesel klubovega napredovanja in je rad sledil našemu pokretu v splošnem. "Proletarac" je dobival na svoj dom in ga rad čital.

Pogreb.

Pogreb se je vršil ob veliki udeležbi v soboto 31. avgusta

popoldne iz dvorane SNPJ. na češko narodno pokopališče, kjer je bil pokojnik upeljen. Ko je videl v boleznij, da je ne bo preostal, je naročil, da naj se potroši za pogreb kolikor najmanj mogoče in da naj ne bo nikakih ceremonijalnosti. "Bil sem delavec in hočem, da me pokopljete kot delavca," je rekel družini.

Človek, ki je dobival v življenju le batine in prav malo priznanja, je ležal na mrtvaškem odru obkrožen s cvetjem. Vse polno rož, venec pri vencu, šop pri šopu v raznih oblikah. Prav do pogreba so mu prinašali vence.

Ob krsti so govorili Godina za klub št. 1, Cainkar za SNPJ., Molek za uredništvo "Prosvete", Kokotovich v imenu srbskih in hrvatskih somišljenikov pokojnika, Kalan za druš. št. 270, Pogorelec za J. S. Z., Beranec v imenu delavškega gibanja med ameriški Čehi in Zaitz za "Proletarac". V krematoriju je govori njegov prijatelj od mladih nog, njegov tovariš iz bojev v starem kraju in tukaj, Etbin Kristan.

(Druga poročila o Jožetu Zavertniku bodo priobčena v prihodnjih številkah.)

Jože Zavertnik v razvoju S. N. P. J.

(Nadaljevanje s 1. strani.)

njegovem delu, njegovih zaslugah in tudi o njegovih napakah. Govoril je kakor se govori o človeku, ki se truden poslavlja in zasluži, da se mu reče besedo v slovo in priznanje. Aplavz je pokazal, da je večina delegacije z njim soglašala.

Vstal je drug delegat, ter predlagal, da konvencija izreče Jožetu Zavertniku zaupnico za njegovo delovanje v SNPJ., predlog je bil od mnogih delegatov podpiran in sprejet z veselo proti nemu ali dvema glasovoma.

Konvenčni zapisnik, kateri je izšel v knjigi, ki sta jo uredila zapisnikar Andrew Kobal in gl. predsednik V. Cainkar, o tem molči. In če je že zapisnikar pokazal tolikšno mržnjo do starega delavca, ki je za Jednoto res MNOGO storil, bi človek pričakoval, da bo na njegovo pristranost pazil predsednik ter mu zapisnik izpopolnil. Kakor ga mu je bilo treba po možnosti izpopolniti tiste, ki jih je čital na konvenciji. Tako pa bo zapisnik devete redne konvencije govoril samo o predlogu, ki so ga stavila mladinska društva, ne pa o zaupnici, ki mu je bila izrečena malo pred zaključkom konvencije, ne o nagovoru, ki ga je imel o delu Jožeta Zavertnika Fr. Zaitz.

To je ena sličica, ki pokazuje, da so tisti, ki očitajo drugim sposobnost sovražstva sami prežeti sovražstva, in da so "stran-

karji" v najožjem pomenu besede.

Vrednost Jožetovega dela seveda takj strankarji ne zmanjšajo, niti ga ne morejo ponižati tisti mali ljudje, kateri mislijo, da bi jih moral on prosti odpuščanja.

DOPISI

PRI NAS.

Milwaukee, Wis. — Na starokrajski "Domoljub" sem se spomnil, ko sem čital v tukajšnjem listu "O." poročilo o pikniku društva "Slova". Mla Mamka božja, kako "po domače" opisuje. Od časnikarja se pa pričakuje ne samo dostojnosti, nego tudi nekoliko inteligence in ako hočete, — finese!

"Ata Lenko", in poleg "zelenih kuščarjev strica Sama, mazila, crowdca, štantov, pildkov, funa, junakov iz Like in prahožera" — od tega ne postane človeku "lušno" temveč ga vjezi, da bi tiščal "figo v žepu" in šel po svetu, da sreča kakega pametnega človeka.

V razpravah o nalogah prihodnje konvencije Jugoslovanske podporne zveze Slova se oglašajo že par tednov član V. z dolgovestnimi članki, v katerih nam servira svojo nezmojljivo modrost. Zdi se mi, kakor da bi hotel reči članstvu: "Poglejte prijatelji, mene bi izvolili za delegata, mene, ki vem in znam, pa ne bi imeli napak v pravilih, jaz bi rešil domovino in seveda tudi vašo blagajno. Sicer pa članstvo "nima smisla" za njegovo jokavo modrost, ker ima s starokrajskimi študenti preslabe izkušnje, ali pa, ker misli: "Če so voditelji zveze Slova znali voditi organizacijo brez pomoči latinskih šol dosedaj, in jo spraviti gospodarsko na tako visoko stopnjo, da ima že skoro četrt milijona imovine, bodo za nas dobri tudi v bodoče."

V Sheboyganu vlada nespovarum radi priprav za banket. Drage rojakinje, saj ne bo "našega" poslanika tam. Uverjene bodite, da bodo prisotni sami priprosti delavci, katerim je vse eno, na kateri strani krožnika leže vilice in na kateri žlica. Pojdite raje v najboljšo sheboygansko klet in najdete najboljšo prohibicijo, pa vam bo prav od sreca hvaležni, ker smo najraje veseli dečki.

Enemu izmed tukajšnjih rojakov, ki je v konvenčnih razpravah cilj zbadanja, se očita, da je menjal prepričanje po velikosti stranke blagajne. Ker slučajno poznam dotičnega, moram navesti v njegovo obrambo, da ni nikdar menjal prepričanja, kakor ga je pisec dotičnih vrst, pač pa svoje mišljenje o vrednosti gotovih taktik.

Politično prepričanje pomeni presojanje vrednosti temeljev obstoječega družabnega reda. Ako je človek klerikalec, liberalcec demokrat, republikanec, ali neustrankar, pomeni to, da odobrava vedoma ali nevedoma obstoječi družabni red, ako pa je socialist, komunist ali anarhist, pa je protistemu in za vlado delavstva. Vsak se bori na podlagi svojega prepričanja, toda v tem boju se lahko poslužujejo borci različnih taktik, oziroma jih zagovarjajo. Ko je prišel Karl Marx, oče znanstvenega socializma, s svojim silnim bojem proti obstoječemu družabnemu redu, je imel o bojni taktiki drugačne pojme kakor jih je imel, ko je prišel pisati svojo velikansko delo "Delo in kapital". Po končani revoluciji je Lenin spremenil svojo taktiko, ne temeljno, pač pa v njenih stremeljenjih, v boju za dosego neposrednih uspehov, na potu proti končnemu cilju.

Najlepša v tej mensestri pa je opazka glede "večjih stranknih blagajn". Blagajne delavskih strank se tako polne, da umrjejo brez večje imovine tudi taki voditelji kot sta bila Debs in Berger. Koliko je v tistem članku napadeni rojak imel od "stranknih" blagajn, pa vedo celo vrabci v našem mestu.

V konvenčnih razpravah vprašuje "Kopriivar", kdo bo predlagal novo ime za "Slova", ako ne bo Ermenca v pravem času iz starega kraja. Sprememba, vsaj delna, je potrebna, dragi brat; nasa organizacija nosi ime: Jugoslovanska, v angleščini pa se zmerjamo z imenom South Slavic. Kje vraga pa je ta dežela, ta South Slavija?

Ni patriotizma, prijatelji! Kot socialist sem mednarodni in vsi narodi so mi bratski, toda smešiti pred pametnim svetom se nam vendar ni treba! Ne delajmo zami sebe malenkostne in priznajmo vsaj toliko, da spadamo k pomembni narodnostni skupini, ki se imenuje Jugoslovani! Italijan iz Sicilije ne razume onega z severne Italije, in se morata posluževati slovnicega jezika, in isto tako je s Francozi, pa vendar tvorita ta naroda eno narodno skupino. Če nam Srbi naprimer niso prvo priljubljeni, to ni švok, da bi se branili biti Jugoslovani. Čas je, da se znebimo avstrijskih grehov. — Jaka.

KONCERT BANOVCA IN PASOVE V CHICAGO.

Chicago, Ill. — Pevski zbor "Save" se je na apel za sodelovanje zavzel aranžirati v Chicagu vse potrebno za koncert, na katerem bosta pela slovit slovenska operna pevca tenorist Svetozar Banovec in altistka Zora Ropasova. Ko hitro bo datum določen in dvorana najeta, bo tukajšnji javnosti sporočeno. Čuje se, da vlada za ta koncert tudi med Hrvti veliko zanimanje. Dosedaj so za njune nastope aranžirani koncerti v Milwaukeeju, Sheboyganu, Waukeganu in Chicagu. Takoj po prihodu v New York sta pela za gramofonske plošče Columbia kompanije.

ANTON ŠUBELJ PRED ODHODOM POZDRAVJA AMERIŠKE SLOVENCE.

Operni pevec baritonist Anton Šubelj, ki se pripravlja na odhod iz Amerike, je naslovil slovenskemu tisku in organizacijam apel za sodelovanje pri aranžiranju koncertov opernega pevca g. Banovec in gđe. Ropasovi, katerega smo objavili v prošli številki. Ob enem pozdravlja ameriške Slovence, katerim se zahvaljuje za naklonjenost, ki so mu jo na razne načine izkazali na njegovih koncertih, in obljubuje, da se pred odhodom še kaj oglasi.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Radi Delavskega praznika in vsled selitve lista v drugo tiskarno je več dopisov in člankov moralo izostati, ker smo morali porabiti že prej postavljeno gradivo. Vse kar smo med tem prejelj nujnega, bo priobčeno prihodnjič.

Glad, nevednost, strah

(Z ruskega.)

Narod ima tri sovražnike. Njegov prvi sovražnik je glad, drugi je nevednost, tretji strah. Glad ga je potisnil na stopinjo živali, strašno in težko je njegovo breme, silni so udarci knute. Narod trpi oblit s krvjo in zaeno s solzami pije to kri.

Glad tira kmeta in delavca, moža in ženo, starce in deco na robski trg in prisili jih, da kriče:

Kupite delavca! Mi prodajamo vse, kar imamo — telo, dušo in zavest!

Kupite poceni — mi vam bomo delali do skrajnosti; kopali se bomo v znoju; vrgli bomo jarem na svoj vrat... poljubovati vam hočemo noge... Kupite delavca! — poceni, poceni...

Ne zahtevamo dosti — samo malo kruha, da ne poginemo gladi; samo nekaj cap, da pokrijemo naga telesa.

Narod truže.

In prihiti se grabežji, bogati in mogočni ljudje. Vedno hitre drug za drugim in kupujejo delavno silo in delavsko dušo...

Polni so zavodi, fabrike in rudniki.

Stok in jok se razlega povsod.

A mnogo jih je ostalo — ne kupljenih. Bogatini in mogočnejši so jih ostavili za rezervno, da lahko porečejo svojim sužnjem: "Pazite, drugače vzamemo druge na vaša mesta" samo da bodo bolj garali in da bodo bolj — občutljivi.

Za lačne — ni rešitve. Glad kliče na pomoč tifus, koleru, kugo in lačnim — odleže.

In narod stoka in plaka.

Drugi sovražnik naroda je nevednost.

Bogatini imajo svoj pir. Mize se šibijo jestvim, potokoma teče vino. Svojim psom vržejo več kakor pa ljudem — sužnjem.

Njih obleke blišče zlata in dijamantov, z očji jim sije zadovoljnost.

Njih otroci so zdravi, oblečeni, nasičeni.

Na tisoče delavcev pa dela celo življenje, da nabavijo otrokom bogatov lepe igrače.

Po fabrikah se suši in počasi vene na tisoče delavskih otrok, revnih, bosih in lačnih.

Žene delavcev so dekle. Ne bi jim bilo treba delati, toda čim je kupljen delavec, kupljena je tudi njegova žena, kupljeni so njegovi otroci.

Narod vse to vidi, pa si misli: Tako mora biti — on je gospodar, a jaz njegov podložnik — hlapec. Tako razmišlja in to veruje, ker je nezaveden.

Pridejo popje in mu govori: Mi vemo, da vaše veselje in kraljestvo je v nebesih, da zadnji bodo tam gori prvi. In zato, ker vam tako govorimo — vi nam plačajte del svojega truda.

Narod posluša in veruje. Zvijta se mu telo na poljanah in v rovih, v vročini in mrazu, v tvornicah se napaja s strupenim zrakom, kakor krt rije po bogataških njivah, samo da plača odmerjeni delež božjim služabnikom.

Narod dela vse to, ker je neveden in nezaveden.

Pridejo mogočni gospodarji sveta in mu rečejo: Mi te braniamo pred tvojimi sovražniki, da zamoreš svobodno delati. Zato je tvoja dolžnost, da to plačaš. Svoje sinove nam pa moraš dajati za vojno proti sovražnikom.

Narod veruje. Koplje se v svoji krvi, da zamore plačati davek in poslnti svoje otroke v gotovo smrt.

Narod dela vse to, ker je neveden in nezaveden.

In vsi žive od žuljev njegovih rok, vsi sedijo na njegovem vratu — fabrikant in spahija, pop in uradnik: vsi se redijo z njegovo krvjo.

Prezirajo ga, teptajo z nogami in zasramujejo ga z beračenjem.

A narod — to dobro in naivno dete — ne razume, ne ve, da vsi ti lenuhi, njegovi kupci, lastniki njegovega telesa in duše, so ljudje, proti katerim bi se moral boriti na življenje in smrt — ne ve, da je potrebno uničiti gospodarje, izenačiti bogastvo in uvesti popolno svobodo.

Narod stoka in trpi.

Tretji sovražnik naroda je strah.

Stati pred žarečim plavžem, iz katerega šviga plamen in milijone isker, delati v mračnih rudnikih, kjer se lahko vsak čas zruši strop, kjer neprestano preti požar in smrtonosni plini — tega se delavski narod ne boji.

Ubijati in klati v vojni, izpostavljati samega sebe sovražnim kroglijam — njega ni strah.

Toda pod udarci svojega gospodarja, spahije, fabrikanta in uradnika narod udano molči, tresoč se strahu.

Kradejo mu zemljo in prodajajo kot vsako stvar. Kapitalistična skladišča so polna hrane, a narod gladuje in — molči.

Cela mesta in vasi trpijo, da jih tlači in sam človek. Tisoči se bojijo par ljudi; bojijo se vstati proti njim in jim vzeti nazaj ukradeno zemljo; bojijo se, pognati trote z njih razbojniških brlogov in jih prisiliti, da povrnejo, kar so jemali stoletja.

Narod molči in miruje kakor zakovan vsled strahu.

Na vislice, na morišča vodi jo njegove sinove, ki so ljubili svoj narod in vzbujali v njem pogum in silo.

Narod stoji v gručah naokrog.

Ali niti ena roka se ne gane, da bi udarila na morilce in da bi se s svojimi sodrugi boril za svobodo, enakost in bratstvo.

Tri največje sovražnike ima narod: — glad, nevednost in strah.

Thomasova kandidatura za newyorškega župana vložena

Socialisti v New Yorku nominirali 166 kandidatov v razne mestne urade.

Dne 20. avgusta je bila volilnemu uradu mesta New York s potrebnimi nominacijskimi peticijami uradno naznanjena kandidatura Normana Thomasa za župana na socialistični listi. Stranka je nominirala 166 svojih kandidatov v razne mestne urade in podvzela je živahno kampanjo, katere ravnateljstvo je poverila G. A. Gerberju.

"Proletarac" je razširjen med najrazumenjšimi čitatelji slovenskega tiska v Ameriki. Čitajte ga tudi vi.

Zadružna banka v Ljubljani

JUGOSLAVIA, EUROPE
V LASTNI HIŠI, MIKLOŠEVA CESTA 13. BLIZU GLAVNEGA KOLODVOVA, SE PRIPOROČA ROJAKOM V AMERIKI ZA VSE GOSPODARSKE POSLE, ZLASTI:
1.) sprejema denar na hranilne vloge ali na tekoči račun proti najboljsemu obrestovanju.
2.) posreduje najcenejšo dostavo denarnih pošilk iz Amerike v domovino in obratno.
3.) posreduje v vseh gospodarskih in finančnih zadevah hitro in po ceni.
Denar, ki se namarava poslati v staro domovino, naj se nakaže na račun Zadružne banke na Amalgamated Bank of New York, 11-15 Union Square, New York, N. Y., istočasno naj se Zadružno banko o tem obvesti in naroči izplačilo.
Obračajte se v vseh potrebah za stari kraj na Zadružno banko v Ljubljani.

PROLETAREC

Li t za interese delavskega ljudstva

Izhaja vsak četrtek

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

Glasilo Ju oslovanske Socialistične Zveze

NAJBOČNINA za Zedinjene države in Kanado, za celo leto 3.00; za pol leta \$1.75; za četrt leta \$1.00 — Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00

Vsi rokopi in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do ponedeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Thursday by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., Inc.
Established 1906

Editor ..... Frank Zaits
Business Manager..... Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:

United States and Canada, One Year 3.00; Six Months 1.75; Three Months 1.00—Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months 2.00.

Address:

PROLETAREC

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Telephone Rockwell 2864

JOŽE ZAVERTNIK

Delal je, boril se je, se končno utrudil, in ko je mislil, da je prišel zanj čas počitka, ga je zalotila bolezen in ga premagala. Niti dva meseca ni počival. Službo urednika "P osvete" je skončal s predzadnjim tednom junija t. l. Potem je delal doma, prijateljem pa je pripovedoval, da bo napravil še to in ono—pisal, prevajal, uredil spomine. Sedaj bom šele mogel DELATI, je rekel.

Dasi ni bil več v službi, napadi nanj še niso prestali, pa je mislil, da je potrebno odgovarjati. Napisal je na napade le en odgovor pod naslovom "Tedensko pismo" v "Proletarcu". V njemu se je poslednjič spoprijel s svojimi naprotniki. Ni jim ostal ničesar dolžan.

Ko je ležal na mrtvaškem odru v dvorani, za katero se je toliko brigal, v poslopju, za katerega je pomagal delati načrte s toliko vnemo, so ga obiskali zadnji mnogi: prijatelji, znanici, in tisti, ki so mu kopali jamo v življenju. Ni padel vanjo.

Umril je, kakor umrie MOŽ. Ni potrebno, da bi bili sentimentalni. Dasi je človeku hudo, kadar se za vedno poslovijo, je slovo lažje, ako je živel vredno, plodovito življenje. Vprašanje je, čemu si živel, kaj storil, kaj dosegel. In če je tisto, čemur si posvetil svoje aktivnosti in svoje delo, vredno življenja, tedaj nisi živel zaman.

Jože Zavertnik je živel vredno življenje. Borba za obstanek ni bila edina, ki ga je spremljala skozi od mladosti do konca. Boril se je za ideale, ki so IDEALI in pomagal je graditi gibanje, ki je človeško, ki je pravično, ki stremi odpraviti, kar je slabega v družbi.

"Proletarec" je v veliki meri njegovo delo. Začel je izhajati pred blizu četrt stoletjem, ker ga je hotel on in tisti, ki so bili z njim enakoga mišljenja. Hotel je list, ki bi res služil delavstvu. Namen je dosegel.

Jože Zavertnik je umrl. Dan je zabeležen, pogreb skončan, solze v glavnem posušene, kakor običaj. Tak je zakon življenja in smrti. DELO, ki ga je vršil, ni umrlo.

Bil je kmetovalec na njivi življenja. Nihče, ki dela, ne dela brez hib. Jože Zavertnik ni bil brez njih, a cilji in nameni, ki jih je v svojem delu zasledoval, niso imeli napak. Valed tega je delo, ki ga je vršil, veliko delo. Ker je bilo veliko, so se ga ob njegovih krsti spominjali s spoštovanjem ne samo tisti, ki so bili z njim, ki so delali z njim, nego tudi oni, ki so mu želeli neuspeh, ki so hoteli, da njegovo delo ne bi bilo uspešno in živo kakor je bilo.

Od nas se je poslovil sodrug, kateremu smo iskreno želeli še dolgo življenje in mnogo počitka. Bil pa je navajen dela in je v delu umrl. On je prestal, drugi bomo nadaljevali. In tako vedno naprej, dokler ne bodo doseženi ideali, cilji, program socializma, za katerega se je začel boriti Jože Zavertnik v svoji mladosti in je ostal tej borbi zvest do konca. Konca ni. Delo, ki ga je vršil, je živo delo in se razvija dalje v življenje.

Jože Zavertnik, blag ti spomin!

Plemenski izgredi v Palestini

Palestina je mala dežela v Aziji, ki meri 9.000 kv. milj in ima nad 700.000 prebivalcev. Po plemenu so večinoma Arabci, poslednja leta pa se naseljujejo v njo v velikem številu židje. Njeno glavno mesto je Jeruzalem.

Tekom svetovne vojne so Palestino zasedle angleške čete, preje pa je bila posest Turčije od petnajstega stoletja dalje. Pred tem je bila v posesti egipčanskega sultana. Po svetovni vojni Palestina ni prišla več pod turško posest, nego je postala z odobritvijo lige narodov protektorat Velike Britanije.

Leta 1896 je dunajski žid dr. Teodor Herzl ustanovil takozvano moderno zionistično gibanje, katerega cilj je ustanovitev židovske države v Palestini. Predlagal je, da se jo kupi od sultana, ki naj ji potem dovoli avtonomijo pod turško vlado. V Carigradu ta predlog ni dobil ugodnega odmeva, toda zionistično gibanje se je nadaljevalo. Po angleški okupaciji Palestine l. 1917 je angleški državnik Arthur J. Balfour propagatorjem zionizma obljubil, da bo Anglija podporovala njihove aspiracije in od tedaj se vrši penetriranje židovstva v sveto deželo—ki je sveta

i krščanskim religijam, i židovstvu, i mohamedancem. Očaki stare zaveze so mohamedanecem in židom isto kakor npr. katohčanom in drugim slednikom krščanskih ver.

Naseljevanje židov v svojo pradomovino je ustvarilo nove razmere, ekonomake, kulturne in verske. S svojim velikim kapitalom, ki so ga zbrali največ v Ameriki, so začeli v Jeruzalemu in drugih mestih Palestine graditi šole, trgovine in moderne delavnice. Palestina je bila nekoč zelo rodovitna poljedelska dežela z velikim irigacijskim sistemom, kajti skozi poletje le malokdaj dežuje. Pod vladov Turkov je gospodarsko zaostala popolnoma. Židje so začeli kupovati zemljo, jo kolonizirajo ter uvajajo moderno poljedelstvo.

Brzjav je pred tednom dni raznesel svetu vest, da Arabci v Palestini koljejo žide. V plemenskih izgredih je padlo do 200 oseb, več sto pa je bilo ranjenih. Židje so se organizirano branili in tako so žrtve na obeh straneh, toda je židov več kot Arabcev. Angleška vlada je proglasila v Palestini preki sod in poslala tja dodatne čete ter vojne ladje, da pomirijo deželo.

Židje po vsem svetu so naravno na strani svojih rojakov v Palestini in zahtevajo od Anglije, da jih v bodoče boljše protektira. Katohličani in papeževa diplomacija židovstvu ni naklonjena in želi, da Palestina ne postane nikoli dežela judov. Arabci in mohamedanci sploh žele isto.

Vprašanje Palestine je predvsem vprašanje sentimentov. V gospodarskem oziru ima prav majhen pomen. Ako jo židje zopet prevzamejo, bo vzelo dolgo, predno napravijo iz nje deželo blagostanja. Naloga ni lahka, kajti niti med židji samimi ni posebne navdušenja, da se bi stalno naselili v deželi svojih davnih dedov. Poznajo jo in vedo, da ne nudi mnogo ugodnosti. Sentiment verstva in starih tradicij pa jih vleče nazaj. Tam so spominji in grobovi, ki jih enako časte pripadniki treh konfesij: kristjani, muslimani in židje. Pod vladov Turčije so imeli dostop in pravico do njih vsi. Sedaj isto. Kaj pa, ako postane dežela popolnoma židovska, če Arabce izpodrinejo in dobe tudi vladov v svoje roke? V Rimu ne žele tega, Arabci nič manj. Vzlic temu, če bodo židje dovolj protektirani, bo Palestina postala zopet njihova. Fanatični Arabec lahko v bojevitosti tekmuje z židom in ga, tudi premaga, ne bo pa mogel tekmovati z njim v trgovini, obrti in industriji, pa tudi v poljedelstvu ne. Bo izrinjen, hočeš nočeš, kajti zionistično gibanje razpolaga ne le z ogromnim vplivom, nego tudi z velikimi gmotnimi sredstvi, česar Arabci nimajo.

Boj za sveto deželo je torej boj za grobove in prošlost.

Okrog sveta v 12 dneh

Okrog sveta v 12 dneh ni povest, nego dejstvo. Z vlaki in parniki vzame ta pot veliko več časa, poleg tega se je treba presedati in ustavljal v nešteti krajih.

Nemški zrakoplov "Graf Zeppelin" se je na svojem poletu okrog sveta ustavil samo širikrat. Za to pot iz Lakehursta v New Jersey nazaj v Lakehurst v kroženju zemljске oble je porabil malo nad 21 dni časa, za polet sam pa je porabil dvanajst dni. Ustavil se je medpotoma iz Lakehursta prvič v Friedrichshafen, potem v Tokiju na Japonskem, v Los Angelesu in končno zopet na kraju, od kjer je začel svoj polet.

Prvič v zgodovini človeka je napravil to pot zrakoplov, v katerem je bilo okrog 60 ljudi, in napravljena je bila hitreje kot katerekoli vožnja okrog sveta doslej. Ameriška aviatika sta jo preletela z aeroplanom v 15 dneh in 6 urah, zrakoplov "Graf Zeppelin" pod vodstvom kapitana dr. Ecknerja pa v 12 dneh. Eksperiment se je posrečil in možnost porabe zrakoplovov za trgovski in potniški promet na velike razdalje je s tem poletom dokazana.

"Proletarec" premeni tiskarno

To je zadnja številka, ki jo je tiskala tiskarna "Atlantic" na So. Crawford in 27. cesti. Pod jurisdikcijo českega unijskega lokala noče več, znaka angleškega lokala pa ne dobi, dokler bi tiskala tudi v neangleških jezikih. Dasi je ta in prejšnja številka brez unijskega znaka, so vse delo izvršili unijski tiskarji, kot običajno.

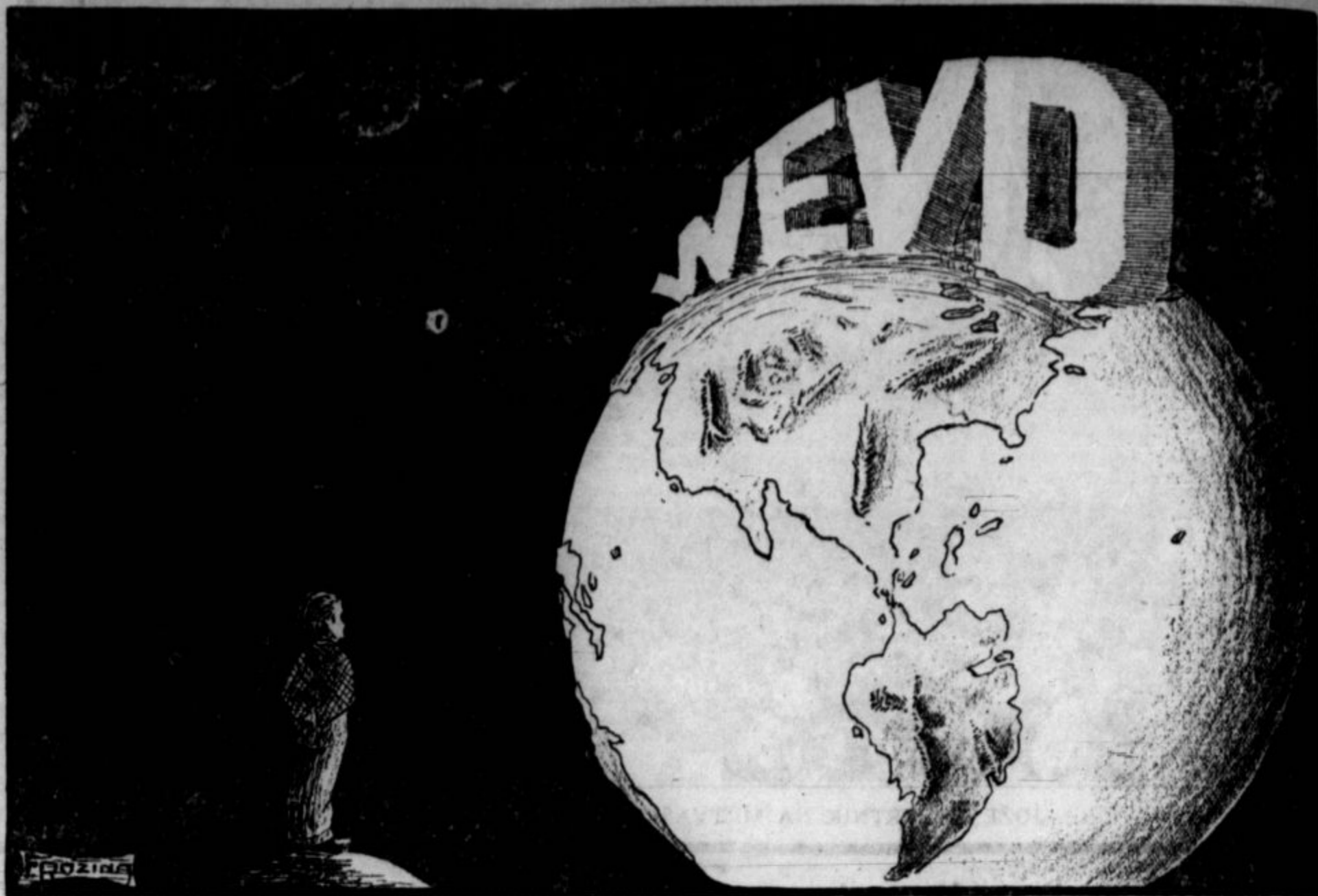
"Proletarec" je dobil v tiskarni "Atlantic" postrežbo, kolikor jo taka tiskarna sploh more dati, in računala je, da si nabavi še več črk ter zboljša tudi tisk. Vodita jo James Korecky in A. H. Skubic, s katerima je uredništvo prav lahko izhajalo. V ostalem se njuna tiskarna peča največ s trgovinskimi oglasi, kakršne se raznaša po hišah. Želimo ji, da postane kmalu zopet priznana unijska in da prospeva.

Cudeži in delavsko gibanje

Bili so časi, o katerih pripoveduje sveto pismo, ko je bilo treba udariti Mojzesu le s palico, pa so ljudje lahko jedli in pili. Namesto dežja, toče in snega je padala iz oblakov sladka mana.

Tudi delavsko gibanje stremi za ciljem, da bi imeli ljudje toliko živil kolikor jih potrebujejo. Ker pa se dandanes ne dogajajo več čudeži, in ni več Mojzeov, ne objavljenih dežel, se je treba za izboljšanje življenjskih razmer organizirati tistim, ki žive v slabih, proti onim, ki so si prilastili bogastva in upregli delavske mase v mezdni sistem.

RADIO POSTAJA, KI ŠIRI DEBSOV GLAS

Spomenik iz kamna in bron opominja svet na človeka, ki je v življenju kaj bil in dosegel. Radio postaja W-EVD (Eugene V. Debs) je dosedaj edini spomenik, ki ga je ameriško ljudstvo postavilo velikemu bojevniku za resnico in pravo, E. V. Debsu. To je spomenik, ki govori, ki širi nauk socializma, kakor ga je oznanjal Debs. W-EVD v New Yorku je edina delavska radio postaja v Zedinjenih državah, ki res služi samo delavski agitaciji in vzgoji. Odvisna je od delavcev, v prvi vrsti od socialistov. Od agitacijskega fonda, ki ga zbira sedaj socialistična stranka, dobi ona 10 odstotkov. Podpirajo jo tudi napredne unije. Ako se še niste odzvali na apel stranke s prispevkom, storite to čimprej. Kampanja traja do konca septembra. Prispevke v agitacijski fond sprejema tajništvo JSZ. in izkazuje priobčuje v Proletarcu.

Pismo iz Ljubljane

Slovenski kritik o Perušku. — Zaplomba zbirke pesmi delavskega pesnika Čulkovskega. — Tenorist Banovec in altistka Ropasova odšla v Ameriko.

Za slikarja Peruška je vedel pri nas le malokdo. Kdor ni zadnja leta prebiral ameriških slovenskih časopisov, ni niti slutil, da je domovina pred dolgimi leti pregnala v Ameriko človeka, da se je boril skozi ameriško življenje ter stopil po dolgih letih spet na domačo grudo kot zrel umetnik.

Zdaj, ko smo imeli v svoji sredi Peruška samega, zdaj vemo, kake sokove je oddajala domovina tujini. In žal nam je, da se je proti pričakovanju moral Perušek tako naglo posloviti od nas, prav ko se je začel počutiti med nami domačega. Navezal je stike z ljubljanskimi umetniki, s slikarji, pesniki, obiskoval naše kraje in se vračal v slehernega, ki mu je bil pri srcu. Spoznali smo prav dobro človeka Peruška, in že po tem lahko sklepamo na njegovo umetniško delo, ki ga za enkrat poznamo le iz reprodukcij, iz fotografskih posnetkov, ki pa dajo povsem slutiti vso njegovo silo.

Ljubljanska ilustrirana revija "Hustracija", ki jo tiska v bakrotisku Jugoslovanska tiskarna, je v svoji sedmi številki posvetila poldruga stran Perušku. Priobčuje njegovo sliko (Bukovnik), ameriško karikaturo Peruška, štiri reprodukcije Peruških del (Cvetje s sadjem, Cvetje s steklenico, Kakteje in Gozd) in zelo uspeši portret Peruška, ki ga je narisal ljubljanski slikar Ivan Čargo za njemu lastno odliko. O Perušku samem je napisal kritik dr. Rajko Ložar (stalni sodruknik Doma in Sveta) članek, ki ga objavljamo. Glasi se:

"O slikarju Perušku, slovenskemu umetniku iz Amerike, nisimo do letos prav nič vedeli. Šele ena izmed številnih letošnjega Doma in sveta nam ga je prvič predstavila v besedi in sliki in to baš toliko, da smo dobili približen pojem o tej zanimivi osebnosti. Kmalu za tem pa nas je naš ameriški rojak sam prilepil obiskat in nas potrdil v čemurvi, da je v njem shranjen lep kos slovenskega kulturnega dela.

Ko je Perušek pred davnimi leti odšel iz domovine, je odšel na onostran morja tako rekoč brez nje. Kaj je vendar mogel mladi fant, ki ga je kmalu nato zaneslo k umetnosti, vede-

ti o naturi in življenju slovenskem, kaj o domovini in njenih križih in težavah in kaj je bil mogel dotodaj nabrati izkušenj? Bil je pač Slovenec in samo Slovenec in da je to bil, občutimo tudi danes spričo onih podob, katere so nam tu na vpogled: tangirajo nas v neki višji meri nego zgolj estetsko, v njih je tudi kos našega poetičnega duha, naše folklorne mistike in našega narurnega občutka. A vendar je vse to jako malo izrazito spričo indiansko-primitivnega miljeja, katerega te slike sicer predstavljajo in v katerem so nastale. In kako naj bi tudi bilo drugače! Vagabundovsko življenje dveh desetletij širom ameriških držav, borno plačana tiaka pri najrazličnejših podjetjih, samotarsko in divjini prirode izpostavljeno bivanje v pragozdih so morale biti za mladega Peruška stvari, ki so mu domovino popoldne otemnile, zlasti še, ko niti s slovensko naselbino v Ameriki ni imel nobenih stikov. In v vsem tem kvatičnem križarjenju križem sveta je imel Perušek en sam pravec, vselej en sam pravec: nagon oblikovanja, biti umetnik.

Danes njegovih del še ne poznamo v originalih, nego le v fotografskih posnetkih in o njihovem umetniškem značaju mi ni zato mogoče reči besede. Dve, tri slike, ki so mi znane, pričajo o močni potenci; posebej so izrazita tihotizija, a če sodim po posnetkih krajskih slik, so te nemara še močnejše. Eno na vsak način že danes lahko razberemo iz njegovih del in v tem nas je potrdil še on kot človek: da imamo tu opravka s celo individualnostjo, z osebnostjo, ki je umetniških izrazil svest si gospodar.

Tekom kratkega bivanja v Ljubljani in za Dolenjskem se je Perušku jelo odpirati ono, brez česar je svoj čas šel v Ameriko: domovina. Da jo doživi, jo gre marsikdo in jo je šel Zupančič nekoč iskat v tujino. Podoba domovine iz tujine torej. Pri Perušku pa imamo v početku opravka s tujino in kar bomo po njegovem povratku v Ameriko srečali v njegovem umetniškem delu, bo, sodim, podoba tujine iz domovine. In to doživeti utegne

do dna spremeniti lice Peruških del, morda manj v onem, kar pripada skoro povsem tujini (to je dodelani slikarski stil), kot v onem, kar pripada čustveno obema. — Utegne, pravim, ker je Perušek domovino užival z duhom. On je ni, kakor navadni slovenski Amerikanec, meril s kilometri cestnih železnic, ni je ocenil s številom taksijev ter z dolarji, nego jo je motril skozi prizmo svojih misli in čustev, svojega prebogatega osebnostnega življenja. To pa je bila nam v stari domovini največja radost pri občevanju z njim.

Cenzura maršira dalje in gazi, kar se ji zdi po njeni omejeni pameti nevarno. Pleni strokovno glasilo "Delavec", ker napiše članek o porastu dividend Trboveljske družbe in obenem našteva žrtve rudniških nesreč, pleni za prvi maj revije, ker so tiskane rdeče in ker so bile pač prvomajske, rdeči, svinčnik vlada in briše sleherno odkrito, resnično besedo. Prepovedala je uprizoritev Tollerjeve zgodovinske drame "Rušilci strojev", zaplenila Čulkovskega šprehkor "Osvobojenje" i. t. d.

Zdaj je cenzura zaplenila in prepovedala natis zbirke pesmi Čulkovskega. V povojni dobi se je v delavskih revijah in časopisih oglašil pesnik, ki se mu je poznalo po čustvovanju, da je prišel prav iz množice, da je to delavec, ki je vzravnal svoj obremenjeni hrbet in pogledal krog sebe. Roka se mu je stisnila v pest in vanjo je stisnil tudi srce. Mnogo stvari je potlej napisal in podpisoval jih je z ruskim imenom: Čulkovski. Predvsem je pisal pesmi, ki jih je objavljaval v Kresu, Socialistu, Napreju, Delavski politiki, Proletarski mladini, in predvsem v vseh letnikih Pod lipe, kjer je objavil tudi svojo prozo Griška Onučin in njegova žrtve, ki priča o njegovem talentu. Pesmi je zdaj zbral v zbirko pod naslovom "Glasovi iz teme" ter jo je dal v tisk v Ljudski tiskarni v Mariboru. Knjiga bi bila zelo obširna, krog 160 strani bi morala imeti, da je ni drzavno pravdnništvo — zaplenilo. Predgovor knjigi je napisal Rudolf Golouh, avtor "Križe". Drzavno pravdnništvo išče zdaj avtorja pesmi, Antona Čulkovskega, a ga doslej še ni našlo. Vprašuje razne redakcije revij, kjer je Čulkovski sodeloval ali pa tudi ni sodeloval, vprašuje, kdo je ta Čulkovski, pač

z namero, da ga zgrabijo. Brez dvoma se spodikajo zelo nad protivojnimi verzji, ki jih je v zbirki za cel cikel pod naslovom "Vojna vojni". Jugoslavija je sicer podpisala Kelloggov pakt za mir, a da bi kdo agitiral proti vojni, tega oblasti ne dovoli. Mir je pač le odmor med dvema vojnama. Rdeči svinčnik vlada in zatira celo rdečo pesem. Se bo da lahko živimo sredi vsega tega.

Meseca avgusta sta odpotovala v Ameriko na koncertno turnejo tenorist ljubljanske opere g. Banovec in altistka gđ. Ropasova, da priredita po ameriških slovenskih kolonijah koncerte našim rojakom. O obeh bomo še poročali, za enkrat le kratko par besed. Kaj je Banovec nam, bomo občutili najbolj v prihodnji sezoni, ko ga ne bo na našem odru opere. Pogrešali ga bomo, saj je nad 6 let stalni pevec naše opere in zadnja leta edini dober tenorist, ki je omogočil marsikateremu delu od izvajanja na našem odru, ki bi ga brez njega še ne poznali. A on je mlad, želi še študirati, iti po svetu, da se vrne bogatejši spet k nam. Tako pojde v Ameriko za par mesecev, nakar bo v Milanu nadaljeval in izpopolnjeval svoje umetnost, v Milanu, kjer je opera prav za prav doma. Gđna Ropasova, operna pevka altistka, je nastopala že na mnogih koncertnih odrih z vsem uspehom, nastopala pred par leti celo v Pragi pred izbrano publiko in dosegla velike uspehe, ki so jih zabeležili vsi češki listi s divljenjem njenemu glasu. In kdor hoče poznati slovensko opero, ki smo jo gradili od prejšnjega, bo vedel centi njeno delovanje na ljubljanski operi, od koder je prepelala toliko vlog ter bila močan člen v hrbtenici naše razvijajoče se opere. Med graditelje slovenske opere je treba prišteti in podčrtati dvoje imen: Banovec in Ropasova.

Pela bosta na svoji turneji predvsem narodne motive ter naše umetne pesmi, kakor tudi odigrala — odpela več prizorov iz klasičnih oper. Njuni nastopi bodo našim rojakom vsekakor poseben užitek.

Kako nam je drugače? Približno približno... Pasji dnevi so še vedno, in prav po pasje se nam véasi godi. Či.

Ali vaš klub oglašja svoje predbe v "Proletarcu"? Ali kaj storite, da jih oglašajo v tem listu društva, katerim pripadate?

Kozaki v preteklosti

Maršalkaj se je že pisalo in govorno o Kozakih in brez o-vilne pravljice so slikale njih življenja, kam se navade v fantastični tudi. Največ pa je bilo o njih povesti, ki zbuja grozo.

Navadno si ljudje predstavljajo Kozake kot z velikimi brki opremljene zverine, ki jahajo s hitrostjo vetra, uprizarjajo rope in požige ter se nato zopet umaknejo med bičevje step.

Dejansko pa so Kozaki v številnih ozirih prav to kakor navadni ruski kmēt. V drugih ozirih pa je Kozak zopet sličen cowboju zapadnih ameriških prerij, čegar dom je bolj na sedlu konja kot pa v rodni vasi. Kozaki pa niso bili roparji, temveč predvsem branilci in zaščitniki ubogih.

Ko se je v Rusiji izvršil preobrat, so mnogi s strahom pričakovali, kam se obrnejo Kozaki. Car je imel med njimi mnogo prijateljev, ker so Kozaki uživali posebne svobodščine. V marsikakem delavskem izgredu so ruske oblasti poslale kosaške vojske, da so jih udušili, če treba, tudi v krvi. Za naklonjenost Kozakov po revoluciji so se borili caristi in pozneje boljševiski. Caristi so si obetali baš v Kozakih največ obo-rožene zaslombe, toda Kozaki so bili razdvojeni. En del je pomagal revoluciji, drugi je hotel obuditi carizem nazaj v življenje. Kozak je bil predvsem vojak. Tradicionalen vojak verjame v moč armade, kateri pripada, ponosen je na "njeno slavo," in logično je, da pri tem mrzi vse, kar stremi za novem in po uničenju starega.

Razni kosaški rodovi so bili v službi kontrarevolucionarnih generalov, drugi pa v službi sovjetske Rusije. V Sibiriji n. pr. so bili Kozaki v službi Semenova, Horvata in Kolčaka, toda ne vsi. Tudi med Wrangle-ovimi četami so bile kosaške skupine, toda Kozaki kot celota niso nikdar nastopili proti sovjetski Rusiji.

Ime Kozak je tatarskega izvora ter pomeni prostega človeka. Izraz Kozak se je uporabljal za ljudi, ki so zapustili svoje domove ter pričeli živeti nestalno življenje, neodvisno od kraljev, potentatov in drugih oblasti. Bil je nekoč čas ko je plemenitaš pritiskal kmeta ter je bilo človeško življenje kaj malo vredno.

Na jugu Rusije, predno so se dovolj natančno določile zadnje meje carske Rusije, so odšle tolpe onih, ki so se hoteli v najstarejši stoletju iznebiti vsakdanjega življenja. Bil so Rusi, Poljaki in Slovaki in le malo Tatarov. Tatarska primes ni bila močna v času, ko so postali Kozaki sovražniki tatarskih tolp, vpadajočih v Evropo.

Trinajsto in štirinajsto stoletje je videlo Kozake razvite v občinske zadruge, ki so se nahajale v bližini reke Dnjepra in njih člani so z neprestanimi pohodi stražili mejo.

Straže cowbojev na južnem Zapadu naše dežele, ki sedaj že izginejo iz ameriškega življenja, so bile takorekoč Kozaki po duhu. Člani te straže so postali kavalristi, rendžarji v Texasu.

Kakor je bil skrajno nepredvidno vprašati kakega cowboya po njegovih družinskih razmerah, tako je bilo tudi neprimerno vprašati Kozaka po njegovih prednikih. Bili so to ljudje, ki so pustili za seboj prijatelje in domove, ker so bili razočarani v življenju ali pa so izgubili vse v igri usode.

Med Kozaki je bilo seveda tudi dosti kriminalcev. Kakor hitro pa so se vpisali v kosaško vojsko, so pustili za seboj vso preteklost. Nekateri so bili izgnanci iz političnih ozirov, druge pa so zasledovali, ker so vze-li v svoje lastne roke maščevanje storjenega zla. Kaj pa je sploh ležanje na imenu, po vsem tem? Kaj je bolj primernega kot izpomeniti ime, pod katerim so človeka poznali v prejšnji družbi in prejšnjem krogu? Ko so prišli državni uradniki popraševati med Kozake po tem ali onem Demetriju ali Ivanu, so Kozaki majali z glavami, kakor da ničesar ne vedo. Vsakemu novemu prišlecu

se je dal priimek, ime kot se njihovega načina življenja in okolice v kateri so živeli. Stepe, in si so poskušali zavestja, so bile pokrite s travo, ki je rasla tako visoka, da je videti iz nje le glavo jezdecu.

Divjačine je bilo na teh stepah dovolj, in reke so bile polne rib. Potrebe Kozakov pa so bile maloštevilne. Izhajali so lahko z malim ali z mnogim, kakor je naneslo.

Kozak se ni brigal za lastni-no. V onih starih časih vitežkih pohodov je bilo Kozaku dovolj, če je imel obleko in vojno opremo. Cel v času, ko so se že ustanovile kosaške stanice, je položil Kozak meč na svojega novorojenega sina ter rekel:

— Glej, Kazače, to je vse, kar ti zapustim.

Kozaki so bili večkrat v stiku s političnimi intrigami, dasiravno niso po svoji naravi radi privoljevali sodevanju v roparskih vojnah. Udeležili so se le takih pohodov, o katerih so mislili, da so pravični, dasiravno je v tem tudi par izjem.

Enkrat so Kozaki celo posadili na prestol novega carja, ko so podpirali zahteve dečka Dimitrija glede na carski prestol.

Kljub nasprotnemu prepričanju večine ljudi, ki malo vedo o Kozakih, so slednji zelo idealistični po svoji naravi ter veliki oboževalci junakov. Celotno življenje so se imeli celo vrsto idealov, katere so opevali v bajkah in pesmih.

Iz davne preteklosti se dviguje podoba Mazepe, junaka step, ki je postal predmet ene najlepših pesnitev angleškega pesnika Byrona.

Mazepa je bil rojen na dvoru poljskega kralja Jana Kazimirja. Bil je lep mladenič in soglasno s pesnitvijo lorda Byrona, zapleten v ljubezensko spletko z ženo nekega plemenitaša. Ko je izvedel moč za to, je dal mladega junaka nagega privezati na divjega konja, nakar so ga pogнали v stepe.

S tem nasob bi bila doletela Mazepe usoda. Zgodovinsko te stvari niso utemeljene, vendar pa je gotovo, da je moral bežati iz Poljske radi pregreškov ter si poiskati zavetja na stepah med Kozaki. Postal je tajnik hetmana Samojloviča ter mu sledil leta 1687 v dostojanstvu kot hetman vseh zaporskih Kozakov.

Mazepa je zelo pomagal carju Petru Velikemu v boju proti Turkom ter je bil od carja imenovan za ukrajinskega kneza. Zadnja leta svojega življenja pa se je pridružil švedskemu kralju Karolu XII. ter stal na njegovi strani proti ruskemu carju. S padcem Karla XII. pa je moral tudi on pobegniti ter je končal svoje dni v prognanstvu.

Vloga Kozakov v dobi moderne carizma je bila seveda drugačna, a z uspehom ruske revolucije se je zopet izpremenila.

Dobljeni plen so razdelili sorazmerno po junaštvu, ki ga je pokazal ta ali oni tovariš v boju.

Ena najslavnejših slik iz kosaškega življenja nam predstavlja zborovanje Kozakov, na katerem delajo načelniki račune ter jih diktirajo posebnim pisarjem.

Nad skupino pisarjev in vojskovedij pa se zbira vesela množica.

Obleka Kozakov je dobila tekom let več ali manj gotove predpise. Vidimo Kozake v dolgih suknjah, rjavje ali zelene barve, z visoko kučmo iz ovčjega krzna ter močnim pasom, ki vsebuje naboje.

Kozak kaže vse znake vojaškega izvežbanja. Današnji Kozak je pravi vzor elegantnega vojaka, v primeri s tem, kar je bil v prejšnjih časih. Njegova obleka je preprežena z zlatimi vrvicami in sablja je okrašena z dragulji.

V prejšnjih časih je nosil kozak surovo obleko, a glede svojega orožja je bil vedno skrajno natančen.

Brezprimerna je bila njegova izurjenost in streljanju in to celo v slučaju, kadar je jahal v najhujšem diru, prav kakor opazujemo danes pri pastirjih na zapadu Združenih držav.

Kozaki so bili tekom stoletij izurjeni borilci in njih ročnost v rabi orožja je bila posledica

so bile pokrite s travo, ki je rasla tako visoka, da je videti iz nje le glavo jezdecu.

Divjačine je bilo na teh stepah dovolj, in reke so bile polne rib. Potrebe Kozakov pa so bile maloštevilne. Izhajali so lahko z malim ali z mnogim, kakor je naneslo.

Kozak se ni brigal za lastni-no. V onih starih časih vitežkih pohodov je bilo Kozaku dovolj, če je imel obleko in vojno opremo. Cel v času, ko so se že ustanovile kosaške stanice, je položil Kozak meč na svojega novorojenega sina ter rekel:

— Glej, Kazače, to je vse, kar ti zapustim.

Kozaki so bili večkrat v stiku s političnimi intrigami, dasiravno niso po svoji naravi radi privoljevali sodevanju v roparskih vojnah. Udeležili so se le takih pohodov, o katerih so mislili, da so pravični, dasiravno je v tem tudi par izjem.

Enkrat so Kozaki celo posadili na prestol novega carja, ko so podpirali zahteve dečka Dimitrija glede na carski prestol.

Kljub nasprotnemu prepričanju večine ljudi, ki malo vedo o Kozakih, so slednji zelo idealistični po svoji naravi ter veliki oboževalci junakov. Celotno življenje so se imeli celo vrsto idealov, katere so opevali v bajkah in pesmih.

Iz davne preteklosti se dviguje podoba Mazepe, junaka step, ki je postal predmet ene najlepših pesnitev angleškega pesnika Byrona.

Mazepa je bil rojen na dvoru poljskega kralja Jana Kazimirja. Bil je lep mladenič in soglasno s pesnitvijo lorda Byrona, zapleten v ljubezensko spletko z ženo nekega plemenitaša. Ko je izvedel moč za to, je dal mladega junaka nagega privezati na divjega konja, nakar so ga pogнали v stepe.

S tem nasob bi bila doletela Mazepe usoda. Zgodovinsko te stvari niso utemeljene, vendar pa je gotovo, da je moral bežati iz Poljske radi pregreškov ter si poiskati zavetja na stepah med Kozaki. Postal je tajnik hetmana Samojloviča ter mu sledil leta 1687 v dostojanstvu kot hetman vseh zaporskih Kozakov.

Mazepa je zelo pomagal carju Petru Velikemu v boju proti Turkom ter je bil od carja imenovan za ukrajinskega kneza. Zadnja leta svojega življenja pa se je pridružil švedskemu kralju Karolu XII. ter stal na njegovi strani proti ruskemu carju. S padcem Karla XII. pa je moral tudi on pobegniti ter je končal svoje dni v prognanstvu.

Vloga Kozakov v dobi moderne carizma je bila seveda drugačna, a z uspehom ruske revolucije se je zopet izpremenila.

Dobljeni plen so razdelili sorazmerno po junaštvu, ki ga je pokazal ta ali oni tovariš v boju.

Ena najslavnejših slik iz kosaškega življenja nam predstavlja zborovanje Kozakov, na katerem delajo načelniki račune ter jih diktirajo posebnim pisarjem.

Nad skupino pisarjev in vojskovedij pa se zbira vesela množica.

Obleka Kozakov je dobila tekom let več ali manj gotove predpise. Vidimo Kozake v dolgih suknjah, rjavje ali zelene barve, z visoko kučmo iz ovčjega krzna ter močnim pasom, ki vsebuje naboje.

Kozak kaže vse znake vojaškega izvežbanja. Današnji Kozak je pravi vzor elegantnega vojaka, v primeri s tem, kar je bil v prejšnjih časih. Njegova obleka je preprežena z zlatimi vrvicami in sablja je okrašena z dragulji.

V prejšnjih časih je nosil kozak surovo obleko, a glede svojega orožja je bil vedno skrajno natančen.

Brezprimerna je bila njegova izurjenost in streljanju in to celo v slučaju, kadar je jahal v najhujšem diru, prav kakor opazujemo danes pri pastirjih na zapadu Združenih držav.

Kozaki so bili tekom stoletij izurjeni borilci in njih ročnost v rabi orožja je bila posledica

RAMSAY MAC DONALD, PREMIER ANGLEŠKE DELAVSKE VLADE, ki pride to jesen na obisk v Zedinjene države z namenom, da pripravi tla za konferenco držav z najjačimi mornaricami, na kateri se bi sklepalo in res sklenilo zmanjšati vojne flote ter napravilo konec oboroževalni tekmi. Mac Donald in njegov kabinet ima polne roke posla s težkimi razmerami v Angliji, s plemenskimi boji v Palestini, reparacijskim vprašanjem itd. Delavski svet mu želi mnogo uspeha.

Jos. Suchy: **Kača v vreči**

Staroindijaska pripovedka. Živel je star brahman, ki je beračil po svetu. Ko si je prigrabil tisoč kahapanov, jih je dal shraniti pri sosedu brahmanu ter se zopet oddaljil po beraških potih. Medtem pa je prvi porabil izročeni denar. Namesto denarja je dal beraču svojo hčerko za ženo. Ta pa je bila zelo mlada in neuteljevega nagnenja in kaj kmalu se je spečala z drugim mladim brahmanom. Da more nemoteno uživati srečo, se je hotela iznebiti svojega moža. Rekla mu je nekega dne: "Ne morem več delati; dovedi mi sužnjo!" "S čim jo bom pa plačal?" ji je odgovoril brahman. "Priberači si denar ter mi jo dovedi." — "Dobro, pripravi mi vse potrebno za pot!" In dala mu je usnjato vrečo, ki jo je napolnila s praženo kašo.

Ko si je brahman izberal sedemsto kahapanov, se je vrnil proti domu, češ sedaj imam že dovolj za nakup sužnje ali sužnja. Domov grede se je ustavljal ob vodi, odprl usnjato vrečo, pojedel nekaj kaše ter šel po vodo, ne da bi bil prepričan, da je v vreči denar. Črna kača pa, ki je bivala v drevesni votlini, je zavohala praženo kašo zlezla v vrečo, se naučila kašete ter tu vkolobarjena zaspala. Brahman se je vrnil, zvezal vrečo ter se oddaljil proti domu.

Na poti skozi gozd pa ga je nagovorilo drevesno božanstvo: "Brahman, če se na potu ustaviš, boš moral umreti; če prideš pa domov, bo morala umreti tvoja žena!" Izreki te besede je izginilo božanstvo. Ves preplašen je brahman došel do mestnih vrat.

Bil pa je ravno postni dan. Na ulici je pridigoval kraljevi svetnik Bodhisattva-Senaka. Ko je brahman videl toliko ljudstva, ki je drvelo k prostoru, kjer je pridigoval Senaka, je vprašal mimoidoče, kam grede. In povedali so mu, da pridiga danes modri Senaka. Brahman si je tedaj mislil: "Če je moder, kakor pravijo, tedaj me bo pač mogel osvoboditi bojazni." In pristopil je k zborovalcem ter držeč svojo vrečo na ramah, poslušal propoved.

Tedaj pa ga je zapazil Senaka ter si je dejal v mislih: "Vsi me poslušajo radostni in vzhiceni nad mojimi besedami, le oni brahman tam je žalosten in potr. Oprostim ga žalosti." In odgovoril mu je: "Brahman, jaz sem modri Senaka. Osvobodim te žalosti. Le zaupno se obrni do mene."

Brahman mu je razodel, kaj mu je medpotoma reklo drevesno božanstvo. Tedaj pa je Senaka zapazil vrečo na brahmanovih ramah in takoj se mu je dozdela: "Tu notri mora biti kača!" Predstavil si je v duhu ves dogodek, kako je brahman pustil odprto vrečo, ko je šel zajemat vodo, in kako je

vanjo zlezla kača, ki bi ga pičila, ko bi posegel v vrečo. "Ta kača," si je mislil, "mora biti pogumna in neustrašljiva, zakaj še ne zgrane se, čeprav jo v vreči premika s hojo."

Vprašal je brahmana: "Ali imaš kašo v vreči, brahman?" — "Da." — "Kje si takrat sedel?" — "V gozdu pod drevesom." — "Ali si zavezal vrečo, ko si šel pit vodo?" — "Nisem je zvezal." — "Pa si vendar, ko si se vrnil, pogledal v vrečo?" — "Ne, zvezal sem jo, ne da bi pogledal noter." — "Brahman, prepričan sem, da je zlezla v vrečo kača, ki jo je privabil vonj pražene kaše. Vzemij vrečo raz ramo, postavi jo sredi zborovalcev na tla, odreži zaveze ter odstopi za par korakov! Potem vzemij palico in udari po njej! In videl boš, kako se pojavi sikačjoča kača. Prost pojdeš domov!"

Brahman je vse tako storil, kakor mu je svetoval Senaka. V zahvalo mu je hotel podariti onih sedemsto kahapanov, ki si jih je prigrabil. Senaka pa je zavrnil darilo ter mu dodal še 300 kahapanov, tako da je vsota znašala sedaj 1000 kahapanov. Nato ga je vprašal: "Kdo te je poslal na beraško pot?" — "Moja žena." — "Ali je žena stara ali mlada?" — "Mlada je." — "Potem pa živi gotovo v preštevovanju ter te je poslala na pot, da nemoteno uživa naslade. Če ji poveš, da si prinesel 1000 kahapanov, ti jih odzame ter jih bo darovala svojemu ljubimcu. Svetujem ti, da skriješ denar, preden se vrneš domov."

Brahman je nove skrnil pod drevesom ter se zvečer vrnil na dom. Žena je bila ravno v družbi svojega ljubimca. "Žena," je zaklical brahman, stoji pred vratmi. Komaj je slišala njegov glas, je upihnila luč, odprla duri in ko je vstopil brahman, je brž onega porinila skozi vrata, rekoč mu, naj pred vratmi počaka. Stopi v hišo je najprvo pogledala v vrečo in ker tam ni nič našla, je vprašala: "Kaj si vse prigrabil, brahman?" — "1000 kahapanov." — "Kje pa jih imaš?" — "Skril sem jih pod tem in tem drevesom. Jutri greva

ponje" — Žena pa se je za trenutek odstranila ter vse povedala ljubimcu. Ta si je denar seveda takoj prisvojil, kakor bi ga bil sam skrnil pod drevesom.

Ko brahman drugega dne ni našel denarja, je šel k Senaki ter mu potožil. Senaka ga je vprašal: "Ali tvoja žena podpira brahmane?" — "Da, podpira jih." — "In podpiraj jih li tudi ti?" — "Da, tudi jaz." — Tedaj mu je Senaka izročil denarja za prehrano enega tedna ter dejal: "Pojdi in povabi prvi dan 14 brahmanov, sedem ti in sedem tvoja žena in pogosti jih. Od drugega dne dalje pa povabi vedno enega manj, tako da sta sedmi dan samo še dva brahmana vajina gosta eden tvoj in eden ženin prijatelj in ko zapaziš, da je oni brahman, ki ga je povabila tvoja žena, stalni hišni gost, mi to povej!"

Brahman je storil tako ter šel potem k modrecu: "Sedaj sem našel brahmana, ki stalno hodi k obedu." Bodhisattva si je dal privedi tega brahmana ter mu rekel: "Ali si ti onih 1000 kahapanov, ki so last tega brahmana, vzel izpod drevesa?" — "Ne, modrec." — "Ti gotovo ne veš, da sem jaz modri Senaka. Jaz že napravim, da prineseš denar!" — Tedaj je oni ustrašen priznal, da je vzel denar. "In kaj si storil z denarjem?" — "Skril sem ga na isti način." — Tedaj je modrec vprašal starega brahmana: "Ali hočeš obdržati ženo, ali hočeš vzeti drugo?" — "Obdržim jo." — Bodhisattva je ta tu prisilil, da je brahmanu izročil kahapano ter ga izročil sodi-

šču, ki ga je poglajalo iz mesta. Tudi brahmanovo ženo je pustil kaznovati, brahmanu pa je izkazal mnogo časti ter ga pri držal pri sebi.

The Milwaukee Leader
Največji ameriški socialistični dnevnik. — Naročnina: \$6 na leto, \$3 za pol leta, \$1.50 za tri mesece.
Naslov: 528 Juneau Ave. MILWAUKEE, WIS.

Fencil's
RESTAVRACIJA IN KAVARNA
2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
Tel. Crawford 1382
Pristna in okusna domača jedila.
Cene zmerno. Potreba točna

Ako hočete biti **DOBRO ZNANI** morate biti **ČEDNO OBLEČENI** in da ste čedno oblečeni, morate nositi **OBLEKO NAREJENO PO MARI** iz čistega volnenega blaga
Cena samo **\$25.00**
John Mocnik
6517 St. Clair Ave. CLEVELAND, OHIO
Tel.: Rand. 3131.

NAJVEČJA SLOVANSKA TISKARNA V AMERIKI
JE
NARODNA TISKARNA
2142-2150 BLUE ISLAND AVENUE
CHICAGO, ILL.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku.
Naša posebnost so tiskovine za društva in trgovce.

Oglašajte priredbe podpornih društev, klubov JSZ. in kulturnih ter vseh drugih naprednih organizacij v "PROLETARCU".

Vsakovrstne tiskovine izdeluje
ATLANTIC PRINTING & PUB. CO.
2656 SOUTH CRAWFORD AVE., CHICAGO, ILL.
PROLETAREC
se tiska v naši tiskarni.

Znani so nam ljudje,
ki so marljivo hranili dolga leta, pa so svoje prihranke zgubili radi neopreznega vlaganja.
Zakaj ne bi upoštevali naših nasvetov in vložili svoje prihranke v sigurne investicije? Na razpolago smo jim vedno, kajti to je naša naloga.

Kaspar American State Bank
1900 BLUE ISLAND AVE. CHICAGO, ILL.

HANS KIRCHSTEIGER:

POD SPOVEDNIM PEČATOM

(Roman, poslovenil E. K.)

Misel na cerkev ga je zopet zdramila iz pregrešnih sanj, ki so ga bile človeka obšle. Zopet je duhovnik, samo duhovnik, ki pozna svoj poklic in svojo nalogo. In že piše svoje poznico poročilo veličastnemu škofijskemu ordinarijatu o samomoru dekleta, ki je bilo klicano na sodišče, pa naznanja, kako je po nalogi posvetne oblasti oskrunjena posvečena zemlja in kako se je sam zaman trudil, da bi varoval pravice svete cerkve.

Mnogo pol je popisal. Približevala se je že polnoč, ko je še enkrat prečital svoje delo in ga zložil v zavitek kot poštne proste versko stvar. Ze tri dni se ni smejal, sedaj pa se je moral; tako spretno je sestavil svoje poročilo, da se mora prikazati škofu, ne da bi se bil količkaj hvalil, kot najmarljivejši in najzvestejši sin cerkve.

Sedaj mora skrbeti za to, da si pridobi zašlug in da postane župnik v Gospojni, ako se ne vrne stari dušni pastir. In to je nad vse verjetno. Ankin samomor je silno škodljivo župniku. Kdo naj sedaj očisti župnika suma, da je zapeljal osebo, ki ne more več govoriti? On, Gros, pač ne more tega nikakor storiti. On ni pripravil škofa do tega mnenja, torej tudi po Ligyoriju ni dolžan, da bi preprečil škofa o nasprotni resnici. Se ne sme ne, kajti škofov inkvizitor ga je zaprisegel de silentio in prisego mora spoštovati kot sveto.

Zaboga, kako slabo bi se bila ta stvar razvila zanj! Ako bi bila Anka izvedela, da se nedolžnega župnika po krivem obdolžuje, bi bila v svojem strahu vendar lahko povedala resnico, da bi bila rešila ljubelega dobrega gospoda. In tedaj bi bil izgubljen on sam. Ali ljubi Bog je vse lepo uredil in zato tudi ne pogubi Anke zaradi samomora. Saj je storila pravzaprav dobro delo. S svojo prostovoljno sarrtjo je obvarovala enega najboljših cerkvenih služabnikov sramote. Tako je povsem mirno zaspal, še preden je domolil očenaš za Anko.

Lenka pa je ležala, od mraza vsa otrpnela, še vedno na grobu svojega dekleta.

Ko je šel gospod upravitelj drugega jutra v cerkev, da bi opravil sveto mašo, je šel mimo Ankinoga groba. Ze se je hotel ustaviti, da bi izmolil de profundis. Ali prihajali so ljudje, ki so hoteli k maši. Tudi cerkovnik je stal med vrati zakristije. Pravočasno se je obrnil na drugo stran. Kaj bi rekli ljudje, ako bi, preziraje cerkveno zapoved, molil nad grobom samomorilke?

Spomniti se je pa hoče pri sv. maši pri mementu. Toda, resnično; tudi to prepoveduje cerkev. Za samomorilca ni svete maše. Tako bi bil on, zvesti sin cerkve, malodane pozabil tudi na prepoved in obremenil z grehom svojo vest.

V vasi je vladal cele tedne silen nemir. Mrtna Anka ni dala niti v grobu splašenim ljudem miru. Strogo prepoveduje cerkev, postaviti samomorilcu križ na grob. In vendar se je našlo vsako jutro tako znamenje na Ankinem grobu. Križ je bil sicer le zvezan z vrvo ali za silo zbit z žrebjem, ali bil je vendar križ. In dasiravno ga je cerkovnik, razjarjen zaradi take skrutitve groba, vselej izpulil in vtaknil doma v peč, so vendar našli drugega jutra zopet križ na prokletem grobu.

Ako bi bil imel kdo dovolj poguma, da bi bil šel o polnoči na grobje, bi bil lahko opazil, kako se je prikradla Lenka iz ubožnice ter je vtaknila ključ cerkveni prepovedi s tresočimi rokami sveto znamenje odrešenja v grob svojega otroka. Našel bi bil lahko krvave sledove njenih prstov, ki so razpraskali zmznjeno zemljo da je mogla vsaditi križ vanjo.

Toda na Lenko ni mislil nihče. Brezbožna oseba sploh ni prihajala več v cerkev, odkar sta jo bila dva duhovnika pahnila iz župnišča.

To skrivnostno zatikanje križa je prenehalo šele tedaj, ko je dal mlinar na svoje stroške postaviti lep kamen na grob. S tem spomenikom si je pridobil več prijateljev v občini, kakor s politično čitalnico in ta nagrobni kamen je bil temeljni kamen njegovi ponovni županski časti.

XXIII.

Minul je Božič in s strogim mrazom je novo leto nastopilo svojo vladno. Ze tretji mesec je sedel župnik Herceg v svoji goli samostanski celici. Lepa je tudi zima na planinah, kadar ptešejo snežinke veselo okrog potnika; prijetno je v najmanjši izbi uboega drvarja ob veliki, topli peči. Ali težko, da prebije Herceg zimo v samostanu. Ze cele tedne ne vidi niti mračnega neba. Kakor prst debela skorja pokriva njegova okna in sredi pol dneva plava v njegovi celici otožna večerna tema. Na golih stenah se svetijo milijoni ledenih kristalov, ki so se tam sesedeli od njegova diha.

Kakorkoli je bil mrzel, zatohli ječni zrak, vendar je bil še hujski mraz v njegovi duši. Dokler ne prizna skesan škofu svoje krivice, ni zboljšanja zanj. In včasih se ga je polotil obup tako, da bi bil priznal nestorjeni greh, le da bi se rešil svojih muk. Samega sebe sme zatožiti, tudi če je nedolžen; pravih krivcev pa ne sme imenovati nikoli, ker mu brani spovedni pečat. Led na oknu se staja v toplem pomladnem sijaju, ali njegova usta morajo biti kakor večne naslage ledenika.

Prevelika je bila izkušnja, ne da bi prelomil spovedni pečat, ampak da bi izrekel mea culpa, kakor je hotel škof. Samostanski menihi bi si bili kaj radi pridobili škofovo nagljenje z veliko zaslug, da so obobrnil trdovratnega grešnika. Za samostan in za njih način duhovnih vaj bi bila to posebna čast.

Vse mogoče so zato že poskusili nad zakrknjenim grešnikom. Pogostoma je prihajal tolsti menih v njegovo celico in mu je zapovedoval, naj se sleče. S krepko roko je vhitel bič, da bi izgnal duha ošabnosti iz tega, od lakote in jetništva oslabljenega telesa.

Ali zakrknjeni grešnik se ni dal pretepati. Enkrat je celo iztrgal menihu bič iz posvečene roke, zdiral je iz sobe in se je branil z bičem vseh menihov, ki so ga hoteli zadržati. Hotel je zbežati. Ali pri zakljenjenih samostanskih vratih se je nezavesten zgrudil.

Ker se ni dal prostovoljno izprebrniti, je bilo treba porabiti silo za rešitev njegove duše. Slekli so ga. Dva meniha sta ga držala in dočim so ostali prav počasno in pobožno molili misereve zanj, mu je razbijal vodja duhovnih vaj hrbet, da je tekla kri curkoma.

Tudi to sredstvo, ki je sicer takoj izpreobrnilo vsakega duhovnega grešnika, je ostalo brez uspeha. Samostanu je povzročilo celo izgubo. Mladi menih Lukež, marljiv in upov poln mladenič, ki je pri bičevanju prav močno držal nedostojnega župnika, je slekel kutno, izstopil je iz samostana in si služi sedaj pri odvetniku kruh kot pisar. Tepeni župnik ga je pogledal s tako resnim in žalostnim pogledom, da se je dvignilo v njem prepričanje, da se pravemu Bogu ne služi tako, kakor je po škofovi želji navada v samostanu. Bogu na čast je hotel žrtvovati samega sebe, ko je vstopil v samostan, našel je pa tukaj samo fanatično uslužnost za škofa.

Tak človek, ki lahko z enim samim pogledom zapelje meniha, da prelomi samostansko obljubo, mora biti obseden od hudobnega duha. Stari; svetniku podobni oče Damjan je že davno dejal, da mora imeti trdovratni molk nedostojnega duhovnika svoj vir pri hudiču. Iz starih samostanskih spisov, shranjenih iz dobe, ko je bila sveta inkvizicija še v rokah menihov tega samostana, je vedel, da zapira hudič sam ljudem, ki jih je obsedel, usta. Hudič pa ima še vedno tisto moč kakor nekdanj, ko je sveta cerkev nepriaznesljivo sežigala njegove prijatelje. Se celo povečala se je sedaj njegova moč, kajti sicer ne bi bil paapež zapovedal, da mora vsak duhovnik, kjerkoli je na svetu, moliti po vsaki sveti maši: "Strmoglavni satana in ostale hudobne duhove, ki hodijo v pogubo duš po svetu, s svojo božansko močjo v pekel." Gotovo je preskočil eden izmed tisočeri hudičev, ki so se naselili v župnikovem telesu, na očeta Lukeža in je smuknil vanj.

Da, tako je moralo biti. Zaman ni dal škof tiskati posebne knjige za svoje duhovnike, v kateri je natančno opisano, kako se lahko izganja hudiča iz ljudi.

Seveda se izmed tisočeri duhovnikov komaj eden lahko predrzne, na ta način izganjati hudiča. Peklenski vrag ne pozna namreč prav nič molitvenosti, pa očita svojim mučiteljem vse grehe. Niti spovedna tajnost ni sveta hudiču; najskrivnejše duhovniške grehe spravi na dan.

Do dobrega so bili sedaj vsi menihi prepričani, da je župnik obseden od hudiča, morda celo od tisoč hudičev; toda teh hudičev se vendar niti eden ni predrznil zakleti in izgnati.

Končno pa se je vendar stari oče Damjan polotil tega nevarnega dela, na katero se je pripravil s tridnevnim postom. V vseh mestnih samostanih so molili, da bi se posrečil izgon hudiča in škof je dal pogumnemu eksorcijantu svoj posebni sveti blagoslov.

Toda ubogi pater Damjan se je namenil storiti več, nego je mogel izpolniti.

Ko je častitljivi stari mož, ki je imel v nasprotju s tolstim voditeljem duhovnih vaj znamenje svetosti na čelu, vstopil v celico, se je župnik globoko poklonil pred starim duhovnikom.

Toda ko je praznovrni mož začel svoje latinsko zaklinjanje in rotenje hudobca, je župnik šele izpoznal, kaj hoče. Seveda, to je knjiga za izganjanje hudiča, ki jo ima duhovnik v svoji tresočji roki. Predoro je je poznal, kajti tudi njemu so jo bili poslani od škofijskega ordinariata in s položnicno c. kr. poštno hranilnico jo je bilo treba plačati.

Takrat se je moral od srca smejeti tej tesni združitvi srednjega veka z dvajsetim stoletjem.

Knjigi, v kateri je bilo črno na belem zapisano, kako se pograbi hudiča za vrat, je bila priložena položnica c. kr. poštno hranilnice. To je sililo človeka ne le, da se smeje, temveč tudi da razmišlja.

Takrat se je župnik seveda še lahko od srca smejal ubogemu hudiču, ki je došel tako daleč, da se spravlja celo c. kr. poštno hranilnico proti njemu na noge. Danes pa je dobil zasmehovani hudič roke in noge, pa še s prav težkimi parklji, in dolg, dolg rep, ki se vleče skozi mnogo, mnogo stoletij.

Ko je po nalogu svoje cerkve zvesto varoval spovedni pečat, ker je molčal, ko bi bilo tisoč drugih govorilo, da bi se očistili sramoteče obtožbe, ker je rajši trpel krivico, nego da bi jo komu prizadel, mislilo torej že, da je obseden od hudiča.

Naenkrat je stal prečastni hudičev rotilec zunaj na hodniku. Prav krepko ga je obsedeni pahnil iz celice. "Izženite hudiča neumnosti iz svojih lastnih butic!" je rjovel hudič iz njega.

Zopet je molil eksorcijant in se je postil, preden je začel novo rotenje. Ali zopet je bilo zaman; hudič ni hotel prelomiti molka. Končno je vrzel župnik celo brevir za njim, da je odskočila vezba.

Od tistega časa je imel župnik mir. Vodja vaj je obupal nad njim, bičali ga niso več; hudič naj ostane v njem, ako mu ni preveč mraz v tej ječi.

(Dalje prihodnjič).

Vinko Möderdorfer:

Gorski škrtat

Koroška narodna pripovedka.

Gorski škrtat je že od nekdanj bival v Peči, kjer je stražil zlato in diamantne rudokope. Zlato rudo so kopal v krajih od Pece do Sv. križa pri Belih vodah blizu Mozirja. Neki podjetni človek je našel pri Sv. križu zlato rudo, si najel delavcev in pridno izkopal zaklade. Gorskemu škrtatu je bilo po volji, da se izkoriščali zaklade, posebno še radi tega, ker so bili kopači dobri ljudje in jim je primanjlovalo kruha, ker je bila mati zemlja premajhna in neplodovita, da bi jih mogla preživeti. Tudi podjetniku bi ne mogel česa oponašati. Podjetnik je naglo obogatel, sorazmerno pa tudi posurovel. Na dobrobit kopačev ni več gledal, skušal je doseči, da bi mu kopači nagromadili čim več bogastva. Najel si je paznikov, ki so priganjali delavce k delu noč in dan. Kopači so izklopali gospodarju vsak dan ogromne množine zlate rude, sami so pa postajali vedno bolj izmognani, suhi in bledolici.

Neki delavec je imel veliko družino. Ko je prišel za deset ur na dom, ga je deca vedno prosila: "Oče, daj kruha!" On pa nikoli ni mogel nasititi vseh teh mladih želočkov in postajal je radi tega vedno bolj ožjen. Ozlovoljen je došel po brezuspešni prošnji za povišico plače pri podjetniku nekega dne v rov in premišljeval, kako bi se maščeval za njegovo krutost nad njim, ki mu hoče iztrajiti ženo in nedolžno deca. Zamislil se je nekoliko in obstal pri delu, ko je nenadoma zagledal proti sebi premikajočo se luč. Ze je hotel s še večjo naglico krusiti kamenje, misleč, da prihaja priganjač paznik. Začudil se je pa, ko je videl namesto bele lučke zeleno. Naenkrat je stal pred njim močiček širokega, staričkavega obraza, z dolgo sivo brado v rdečih, kratkih hlačah, z rdečo kapico na glavi, odet v moder sukničje. Bil je gorski škrtat. Vprašal je delavca, zakaj je tako žalosten. Ta mu je potožil vse gorje delavcev, posebno onih, ki morajo preživljati veliko družino. Gorski škrtat je nasvetoval delavcu, naj on in njegovi sotrpniki nekoliko potpre, češ, da bodo podjetnik in pazniki sčasoma gotovo postali bolj človeški. Če bi pa ostali še nadalje stari okrutneži, naj jim skupno s svojimi tovariši zažuga, naj bodo pravičnejši sicer bodo svojo krutost še obžalovali. Če bi bil tudi ta opomin brezuspešen, pa naj trikrat poživži in on, gorski škrtat, bo prišel delavstvu na pomoč.

Delavci so se res združili in rotili podjetnika in paznike, naj jim poštno delo tudi pošteno plačajo, da bodo mogli preživeti sebe in družine. Dosegli so baš nasprotno: zaslužek se jim ni zvišal, pač pa se je zvišalo število paznikov, ki so strogo gledali, da se kopači niso mogli med delom pogovarjati med seboj in kovati kakšne zarote. Delavca, ki je govoril z gorskim škrtatom, je označil podjetnik za hujskača in mu za kazen naložil delo na najtršem kamnu, da se je njegov zaslužek še zmanjšal za tretjino.

Delavec je porabil trenutek, ko se je odstranil paznik, in trikrat zaživžal. Prišel je gorski škrtat in ukazal delavcu, naj vzame prihodnjo noč kos kamenja, v katero naj vtakne hostijo in naj ta kos rude tak pokoplje v rovu, da bo "marrtra" — križ na hostiji — obrnjena z glavo proti tlom. Ko je delavec drugi dan to storil, je nastal v trenutku strašen šum in hrup, da so zbežali iz rova vsi pazniki in za njimi delavci. Sočasno se je izpremenila vsa zlata ruda v ničvreden, trd kamen. Delavec je pa na ves glas kričal: "De'avstvo je ubogo, a sedaj postanete ubogi še vi, zatirali delavstva in morilci delavskih rodbin!"

Gorski škrtat je spreminil svoje zaklade zlata na izhodnem delu Pece v kamen delavstvu na ljubo in v kaznovanje nečloveškemu podjetniku, zato se je preselil na zapadno stran Pece, kjer je imel zaklad diamantov. Stirje delavci so šli v tem času od bistriške strani na delo v rov Podpeco. Hodili so že mnogokrat isto pot, da jim je bila znana kakor žilca, s katero so vsak dan jedli. Nikoli še niso opazili med potjo votline, ki so jo to pot zagledali tik ob počivališču. Stopili so v votlino, ki je bila tako nizka, da so se morali skloniti. Čim dalje so prodirali v votlino, tem bolj se je večala in se je končno razširila v veliko podzemeljsko dvorano. Stene te dvorane so bile iz samih diamantov, ki so se dali s lahko to odkrušiti. Delavci so od samega bleska skoraj oslepili. Sele polagoma so spoznali bogastvo, ki je bilo nakopičeno okoli njih. Iz stene je prišel glas: "Vzemite si, kolikor rabite za življenje." Rudarji so si vzeli vsak po perišče diamantov. Polotila se jih je pa lakomnost. Niso se zadovoljili samo s periščem diamantov, katerih vrednost bi zastostavljala za življenje stotero družin, temveč so si napolnili tudi vse žepne in nahrbtnike. Radi tega je gorski škrtat jezen priletel mednje in jih izgnal iz votline: "Če niste zadovoljni z malim, pa ne imejte ničesar!" Votlina se je zatvorila in ni je bilo več najti. Diamanti pa so se spreminili v navaden kamen.

Prav tako se je zgodilo nekemu pastirju na Ovšovi. Ko je zvonilo pri Sv. Duhu v Solčavi polдне, se je odprla v skali votlina, pred katero je stal pastir. Ko je došel pastir v votlino, je sedel za mizo gorski škrtat, ki je imel samo veliko volovsko oko sredi glave in pred seboj tri polne sode zlata. Gorski škrtat je opazil poželenje pastirjevo in mu radi tega rekel, naj si vzame iz sode nekaj zlata. Pastir je takoj stopil k prvemu sodu in si napolnil pastirsko malho z zlatom, nato je pristopil še k drugemu sodu in si napolnil vse žepne, končno pa je zajel še iz tretjega sode poln klobuk. Škrtat je jezo zarenal: "Požrelost se kaznuje!" Pastir se je naenkrat zavedel na prostem brez malhe in brez klobuka in je zaman iskal votlino. Zepe pa mu je težilo navadno kamenje.

Gorski škrtat večkrat nadleguje rudarje v rovu, mnogokrat pa jim tudi pomaga. Pridno koplje rudo, potiska vozčke in se loti vsakega dela v rovu. V rovih ima rad mir in ne mara krika in zvižganja. Vsako tako motenje miru v svojem kraljestvu maščuje na ta način, da pokvari rudarjem orodje, ali pa jim raztrga tračnice na progi. Najrajši opravilja delo vozača. Večkrat je že prevažal za pridne rudarje rudo na Petričevem v Jazbini blizu Gladovnega studenca. Tam ga je videlo tudi neko dekle, ki je paslo kozo. Dekle je ravno pilo vodo iz studenca, ki naredi strašno lakotno. Ko se je obrnilo od studenca, je videlo močička z rdečo kapico, kateri je pravkar zvrnil vozček in takoj nato zopet izginil v jamo.

V rovu je bil zaposlen mlad delavec. Polnil je deže — skafiče — z rudo, ki sta jih vlekla dva močna delavca po motovilu — Hospel — neprestano iz spodnjega v gornji rov. Mlademu delavcu je šlo delo čudovito hitro izpod rok. Komaj sta privlekla oba vlačilca polno dežo v gornji rov, je že vpl nakladalec spodaj: "Gotovo! Vlečita!" (Fertig! Auf!) Drugim delavcem se je čudno zdelo, kako more slaboten fant tako hitro nalagati in si vrhu tega še veselo prepevati. Nakladanje je za fanta opravljal gorski škrtat, fant je samo sedel in prepeval. Kadar je bila deža polna, je prenehaj peti, škrtat pa je prekinil nakladanje. Škrtat je fantu ostro zabučil, da ne sme nikomur izdati svoje tajnosti. Zagrozil mu je, da bo takoj usmrčen, če prelomi to prepoved. Delavci so ga neprenehoma silili v fanta, naj jim pove, kako more tako hitro izvršiti delo in si poleg tega še prepevati. Bil je pa trden in se ni izdal. Ko radovedneži le ničesar niso mogli izvedeti od fanta, so ga neko nedeljo opojili in nesrečnež jim je izblebetal skrivnost, da dela namesto njega škrtat, on pa da mu poje. Ko je prišel fant v pondeljek na delo in je že nekaj časa sam nakladal, ga je zdobil razjarjeni škrtat in ga zamašil v dežo ter zavpil: s fantovim glasom: "Gotovo! Vlečita!" Ko sta delavca dobila dežo v roke, sta našla v njej mladega delavca mrtvega.

Bil je delavec, ki je imel veliko otrok in radi prenapornega dela in slabe plače ni zaslužil toliko, da bi mogel vzdrževati sebe in svojo družino. Bil je zavoljo teh neznosnih raz-

krat pa jim tudi pomaga. Pridno koplje rudo, potiska vozčke in se loti vsakega dela v rovu. V rovih ima rad mir in ne mara krika in zvižganja. Vsako tako motenje miru v svojem kraljestvu maščuje na ta način, da pokvari rudarjem orodje, ali pa jim raztrga tračnice na progi. Najrajši opravilja delo vozača. Večkrat je že prevažal za pridne rudarje rudo na Petričevem v Jazbini blizu Gladovnega studenca. Tam ga je videlo tudi neko dekle, ki je paslo kozo. Dekle je ravno pilo vodo iz studenca, ki naredi strašno lakotno. Ko se je obrnilo od studenca, je videlo močička z rdečo kapico, kateri je pravkar zvrnil vozček in takoj nato zopet izginil v jamo.

V rovu je bil zaposlen mlad delavec. Polnil je deže — skafiče — z rudo, ki sta jih vlekla dva močna delavca po motovilu — Hospel — neprestano iz spodnjega v gornji rov. Mlademu delavcu je šlo delo čudovito hitro izpod rok. Komaj sta privlekla oba vlačilca polno dežo v gornji rov, je že vpl nakladalec spodaj: "Gotovo! Vlečita!" (Fertig! Auf!) Drugim delavcem se je čudno zdelo, kako more slaboten fant tako hitro nalagati in si vrhu tega še veselo prepevati. Nakladanje je za fanta opravljal gorski škrtat, fant je samo sedel in prepeval. Kadar je bila deža polna, je prenehaj peti, škrtat pa je prekinil nakladanje. Škrtat je fantu ostro zabučil, da ne sme nikomur izdati svoje tajnosti. Zagrozil mu je, da bo takoj usmrčen, če prelomi to prepoved. Delavci so ga neprenehoma silili v fanta, naj jim pove, kako more tako hitro izvršiti delo in si poleg tega še prepevati. Bil je pa trden in se ni izdal. Ko radovedneži le ničesar niso mogli izvedeti od fanta, so ga neko nedeljo opojili in nesrečnež jim je izblebetal skrivnost, da dela namesto njega škrtat, on pa da mu poje. Ko je prišel fant v pondeljek na delo in je že nekaj časa sam nakladal, ga je zdobil razjarjeni škrtat in ga zamašil v dežo ter zavpil: s fantovim glasom: "Gotovo! Vlečita!" Ko sta delavca dobila dežo v roke, sta našla v njej mladega delavca mrtvega.

Bil je delavec, ki je imel veliko otrok in radi prenapornega dela in slabe plače ni zaslužil toliko, da bi mogel vzdrževati sebe in svojo družino. Bil je zavoljo teh neznosnih raz-

krat pa jim tudi pomaga. Pridno koplje rudo, potiska vozčke in se loti vsakega dela v rovu. V rovih ima rad mir in ne mara krika in zvižganja. Vsako tako motenje miru v svojem kraljestvu maščuje na ta način, da pokvari rudarjem orodje, ali pa jim raztrga tračnice na progi. Najrajši opravilja delo vozača. Večkrat je že prevažal za pridne rudarje rudo na Petričevem v Jazbini blizu Gladovnega studenca. Tam ga je videlo tudi neko dekle, ki je paslo kozo. Dekle je ravno pilo vodo iz studenca, ki naredi strašno lakotno. Ko se je obrnilo od studenca, je videlo močička z rdečo kapico, kateri je pravkar zvrnil vozček in takoj nato zopet izginil v jamo.

V rovu je bil zaposlen mlad delavec. Polnil je deže — skafiče — z rudo, ki sta jih vlekla dva močna delavca po motovilu — Hospel — neprestano iz spodnjega v gornji rov. Mlademu delavcu je šlo delo čudovito hitro izpod rok. Komaj sta privlekla oba vlačilca polno dežo v gornji rov, je že vpl nakladalec spodaj: "Gotovo! Vlečita!" (Fertig! Auf!) Drugim delavcem se je čudno zdelo, kako more slaboten fant tako hitro nalagati in si vrhu tega še veselo prepevati. Nakladanje je za fanta opravljal gorski škrtat, fant je samo sedel in prepeval. Kadar je bila deža polna, je prenehaj peti, škrtat pa je prekinil nakladanje. Škrtat je fantu ostro zabučil, da ne sme nikomur izdati svoje tajnosti. Zagrozil mu je, da bo takoj usmrčen, če prelomi to prepoved. Delavci so ga neprenehoma silili v fanta, naj jim pove, kako more tako hitro izvršiti delo in si poleg tega še prepevati. Bil je pa trden in se ni izdal. Ko radovedneži le ničesar niso mogli izvedeti od fanta, so ga neko nedeljo opojili in nesrečnež jim je izblebetal skrivnost, da dela namesto njega škrtat, on pa da mu poje. Ko je prišel fant v pondeljek na delo in je že nekaj časa sam nakladal, ga je zdobil razjarjeni škrtat in ga zamašil v dežo ter zavpil: s fantovim glasom: "Gotovo! Vlečita!" Ko sta delavca dobila dežo v roke, sta našla v njej mladega delavca mrtvega.

Bil je delavec, ki je imel veliko otrok in radi prenapornega dela in slabe plače ni zaslužil toliko, da bi mogel vzdrževati sebe in svojo družino. Bil je zavoljo teh neznosnih raz-

krat pa jim tudi pomaga. Pridno koplje rudo, potiska vozčke in se loti vsakega dela v rovu. V rovih ima rad mir in ne mara krika in zvižganja. Vsako tako motenje miru v svojem kraljestvu maščuje na ta način, da pokvari rudarjem orodje, ali pa jim raztrga tračnice na progi. Najrajši opravilja delo vozača. Večkrat je že prevažal za pridne rudarje rudo na Petričevem v Jazbini blizu Gladovnega studenca. Tam ga je videlo tudi neko dekle, ki je paslo kozo. Dekle je ravno pilo vodo iz studenca, ki naredi strašno lakotno. Ko se je obrnilo od studenca, je videlo močička z rdečo kapico, kateri je pravkar zvrnil vozček in takoj nato zopet izginil v jamo.

V rovu je bil zaposlen mlad delavec. Polnil je deže — skafiče — z rudo, ki sta jih vlekla dva močna delavca po motovilu — Hospel — neprestano iz spodnjega v gornji rov. Mlademu delavcu je šlo delo čudovito hitro izpod rok. Komaj sta privlekla oba vlačilca polno dežo v gornji rov, je že vpl nakladalec spodaj: "Gotovo! Vlečita!" (Fertig! Auf!) Drugim delavcem se je čudno zdelo, kako more slaboten fant tako hitro nalagati in si vrhu tega še veselo prepevati. Nakladanje je za fanta opravljal gorski škrtat, fant je samo sedel in prepeval. Kadar je bila deža polna, je prenehaj peti, škrtat pa je prekinil nakladanje. Škrtat je fantu ostro zabučil, da ne sme nikomur izdati svoje tajnosti. Zagrozil mu je, da bo takoj usmrčen, če prelomi to prepoved. Delavci so ga neprenehoma silili v fanta, naj jim pove, kako more tako hitro izvršiti delo in si poleg tega še prepevati. Bil je pa trden in se ni izdal. Ko radovedneži le ničesar niso mogli izvedeti od fanta, so ga neko nedeljo opojili in nesrečnež jim je izblebetal skrivnost, da dela namesto njega škrtat, on pa da mu poje. Ko je prišel fant v pondeljek na delo in je že nekaj časa sam nakladal, ga je zdobil razjarjeni škrtat in ga zamašil v dežo ter zavpil: s fantovim glasom: "Gotovo! Vlečita!" Ko sta delavca dobila dežo v roke, sta našla v njej mladega delavca mrtvega.

Bil je delavec, ki je imel veliko otrok in radi prenapornega dela in slabe plače ni zaslužil toliko, da bi mogel vzdrževati sebe in svojo družino. Bil je zavoljo teh neznosnih raz-

krat pa jim tudi pomaga. Pridno koplje rudo, potiska vozčke in se loti vsakega dela v rovu. V rovih ima rad mir in ne mara krika in zvižganja. Vsako tako motenje miru v svojem kraljestvu maščuje na ta način, da pokvari rudarjem orodje, ali pa jim raztrga tračnice na progi. Najrajši opravilja delo vozača. Večkrat je že prevažal za pridne rudarje rudo na Petričevem v Jazbini blizu Gladovnega studenca. Tam ga je videlo tudi neko dekle, ki je paslo kozo. Dekle je ravno pilo vodo iz studenca, ki naredi strašno lakotno. Ko se je obrnilo od studenca, je videlo močička z rdečo kapico, kateri je pravkar zvrnil vozček in takoj nato zopet izginil v jamo.

V rovu je bil zaposlen mlad delavec. Polnil je deže — skafiče — z rudo, ki sta jih vlekla dva močna delavca po motovilu — Hospel — neprestano iz spodnjega v gornji rov. Mlademu delavcu je šlo delo čudovito hitro izpod rok. Komaj sta privlekla oba vlačilca polno dežo v gornji rov, je že vpl nakladalec spodaj: "Gotovo! Vlečita!" (Fertig! Auf!) Drugim delavcem se je čudno zdelo, kako more slaboten fant tako hitro nalagati in si vrhu tega še veselo prepevati. Nakladanje je za fanta opravljal gorski škrtat, fant je samo sedel in prepeval. Kadar je bila deža polna, je prenehaj peti, škrtat pa je prekinil nakladanje. Škrtat je fantu ostro zabučil, da ne sme nikomur izdati svoje tajnosti. Zagrozil mu je, da bo takoj usmrčen, če prelomi to prepoved. Delavci so ga neprenehoma silili v fanta, naj jim pove, kako more tako hitro izvršiti delo in si poleg tega še prepevati. Bil je pa trden in se ni izdal. Ko radovedneži le ničesar niso mogli izvedeti od fanta, so ga neko nedeljo opojili in nesrečnež jim je izblebetal skrivnost, da dela namesto njega škrtat, on pa da mu poje. Ko je prišel fant v pondeljek na delo in je že nekaj časa sam nakladal, ga je zdobil razjarjeni škrtat in ga zamašil v dežo ter zavpil: s fantovim glasom: "Gotovo! Vlečita!" Ko sta delavca dobila dežo v roke, sta našla v njej mladega delavca mrtvega.

Bil je delavec, ki je imel veliko otrok in radi prenapornega dela in slabe plače ni zaslužil toliko, da bi mogel vzdrževati sebe in svojo družino. Bil je zavoljo teh neznosnih raz-

krat pa jim tudi pomaga. Pridno koplje rudo, potiska vozčke in se loti vsakega dela v rovu. V rovih ima rad mir in ne mara krika in zvižganja. Vsako tako motenje miru v svojem kraljestvu maščuje na ta način, da pokvari rudarjem orodje, ali pa jim raztrga tračnice na progi. Najrajši opravilja delo vozača. Večkrat je že prevažal za pridne rudarje rudo na Petričevem v Jazbini blizu Gladovnega studenca. Tam ga je videlo tudi neko dekle, ki je paslo kozo. Dekle je ravno pilo vodo iz studenca, ki naredi strašno lakotno. Ko se je obrnilo od studenca, je videlo močička z rdečo kapico, kateri je pravkar zvrnil vozček in takoj nato zopet izginil v jamo.

V rovu je bil zaposlen mlad delavec. Polnil je deže — skafiče — z rudo, ki sta jih vlekla dva močna delavca po motovilu — Hospel — neprestano iz spodnjega v gornji rov. Mlademu delavcu je šlo delo čudovito hitro izpod rok. Komaj sta privlekla oba vlačilca polno dežo v gornji rov, je že vpl nakladalec spodaj: "Gotovo! Vlečita!" (Fertig! Auf!) Drugim delavcem se je čudno zdelo, kako more slaboten fant tako hitro nalagati in si vrhu tega še veselo prepevati. Nakladanje je za fanta opravljal gorski škrtat, fant je samo sedel in prepeval. Kadar je bila deža polna, je prenehaj peti, škrtat pa je prekinil nakladanje. Škrtat je fantu ostro zabučil, da ne sme nikomur izdati svoje tajnosti. Zagrozil mu je, da bo takoj usmrčen, če prelomi to prepoved. Delavci so ga neprenehoma silili v fanta, naj jim pove, kako more tako hitro izvršiti delo in si poleg tega še prepevati. Bil je pa trden in se ni izdal. Ko radovedneži le ničesar niso mogli izvedeti od fanta, so ga neko nedeljo opojili in nesrečnež jim je izblebetal skrivnost, da dela namesto njega škrtat, on pa da mu poje. Ko je prišel fant v pondeljek na delo in je že nekaj časa sam nakladal, ga je zdobil razjarjeni škrtat in ga zamašil v dežo ter zavpil: s fantovim glasom: "Gotovo! Vlečita!" Ko sta delavca dobila dežo v roke, sta našla v njej mladega delavca mrtvega.

Bil je delavec, ki je imel veliko otrok in radi prenapornega dela in slabe plače ni zaslužil toliko, da bi mogel vzdrževati sebe in svojo družino. Bil je zavoljo teh neznosnih raz-

krat pa jim tudi pomaga. Pridno koplje rudo, potiska vozčke in se loti vsakega dela v rovu. V rovih ima rad mir in ne mara krika in zvižganja. Vsako tako motenje miru v svojem kraljestvu maščuje na ta način, da pokvari rudarjem or

Arkadij Averčenko—C. K.:

Pravljica o slepcu in pravičnem vladarju

I.
Kraljevski nasadi so bili ravno odprti in mladi pesnik Ave je vsopril vanje. Ko se je malo sprehodil po peščenih stezah, je leno sedel na klopi, na kateri je že sedel starejši gospod s prijaznim obrazom. Stari prikupljivi gospod se je obrnil k njemu in ga čez nekaj časa vprašal:

"Kdo pa ste?"
"Jaz? Peanik Ave."
"Lep poklic," se je nasmehnil neznanec. "Zanimiv in dostojen."

"Kdo pa ste vi?" je vprašal Ave.

"Jaz?—Kralj!"

"Te dežele?"

"Seveda! Katere druge pa?"

In ravno tako je Ave odgovoril velikodušno:

"Enako dober poklic! Zanimiv in časten!"

"Oh, ne govorite tako!" je vzdihnil kralj. "Časten že mogoče, ali o zanimivosti ne vem ničesar. In rečem vam, mladi mož, da kraljevanje ni tak med, kakor si mislite."

Ave je stisnil roke in zaklical začuden:

"To je pa čudno! Doselej se še nisem sešel s človekom, ki bi bil zadovoljen s svojo usodo."

"In vi ste zadovoljni?" vpraša kralj z lahkim zasmehom.

"Popolnoma nič! Včasih me kak kritik tako ozmerja, da bi se jokal."

"Torej vidite! Vi imate 10—20 kritikov, a jaz jih imam milijone."

"Ubogi zaslepljeni!"

"Jaz na vašem mestu bi se ne bal kritikov," je dodal zamisljen Ave, se priklonil z glavo in rekel z glasom izkušnega kralja:

"Ves dovtip tiči v izdajanju modrih zakonov."

Kralj je mahnil z roko.

"Iz vsega tega ne bo nič, to je vseeno in to nima misla."

"Ste to že poizkusili?"

"Seveda!"

"Jaz na vašem mestu . . ."

"Na mojem mestu?" je zaklical kralj nestrno. "Poznam celo vrsto kraljev, ki so še precej dobri pisatelji, toda ne poznam nobenega pisatelja, ki bi bil kralj, pa bodi tudi najslabši. Na mojem mestu . . .? Če bi vas posadil za teden dni na svoje mesto, videl bi, kaj bi delali . . ."

"Kam bi me posadil?" je vprašal Ave oprezno.

"Na svoje mesto!"

"Kaj? Na vaše mesto? Je to sploh mogoče?"

"Zakaj pa ne? In celo treba bi to bilo storiti, da bi nam kraljem tako ne zavidali, da ne bi nas kraljev tako brezobzirno, ampak malo stvarneje kritizirali."

Ave je rekel skromno:

"Naj bo! Poizkusil bom! Vendar najprej vas opozarjam na to, da se mi sedaj prvič nudi prilika k takemu poklicu, tako da se vam bom začetkom mogoče zdel smešen, zato me takoj ne obsodite . . ."

"To ne škoduje!" se je dobrodušno nasmehnil kralj;

"mislim, da v enem tednu ne boste naredil toliko budalosti. Torej hočete?"

"Poizkusil bom! In že se mi je porodil v glavi ne velik ali simpatičen zakon. Ali bi mogel biti izdan že danes?"

"Naj bo," je pritrdil kralj.

"Pojdva v palačo. Zame bo to teden odpočitka. A kakšen je oni zakon? Ni to tajnost?"

"Ko sem šel po ulici, sem videl slepega starca. Šel je in tipal s palico in rokama in vsak trepotek je bil v nevarnosti, da ne pade pod kak voz. Toda nikdo se ni brigal zanj . . . Jaz bi rad izdal zakon, po katerem bi morala za slepe na cesti skrbeti policija. Če sreča stražnik slepca, ga bo moral prijeti za roko in ga skrbno spremiti domov, varujoč ga pred kočijaži, občestni jarki in drugim. Kako vam ugaja moj zakon?"

"Vi ste dober mladenič!" se je ljubeznivo nasmehnil kralj.

"Bog vam pomози! Jaz grem spat."

II.

Skromni pesnik je vladal že tri dni. Treba je priznati, da svoje moči in svojih ugodnosti

ni izkoriščal. Vsakdo drugi na njegovem me tu bi dal vse kritike in pisatelje zapreti in zapovedal bi prebivalstvu, da kupuje samo njegove knjige, vsak človek vsaj eno na dan, mesto zajtrka. Ave se je premagal in izdal takega zakona. Izdal pa je—kakor je rekel kralju—zakon o spremiljanju slepcev po stražnikih in njih varovanju pred zunanjimi silami kot so: vozovi, konji, jame in podobno.

Nekoč je stal Ave pri oknu v svoji kraljevski palači (bilo je to četrty dan njegove vlade) in gledal je razburjen na ulico.

Naenkrat je zagledal diven prizor: dva stražnika sta vlekla za ovratnik človeka in tretji ga je brcal. Z mladeniško hitrostjo je Ave stekel na ulico.

"Kam ga vlečete? Zakaj ga tolečete? Kaj je naredil? Koga je ubil?"

"Ničesar ni naredil!" je odgovoril stražnik.

"Zakaj in kam ga torej želite?"

"On je, visokost, slep! Mi ga zato—po zakonu—ženemo na stražnico!"

"Po zakonu? Ali je sploh tak zakon v veljavi?"

"Seveda! Pred tremi dnevi je bil razglašen in sedaj je že veljaven."

Začuden Ave se je prijel za glavo in je zaklical:

"Moj zakon?"

Zadaj je zmerjal neki pošteni državljani, govoreč:

"Kakšne zakone izdajajo sedaj in kaj hočejo pravzaprav?"

"Resnično," je rekel drugi.

"Pameten zakon je to. Vsakega slepca na ulici prijete za ovratnik, ga odvesti na policijo ter suvati in brcati ga na cesti. To je zelo modro! In nenavadno usmiljeno! Kakšna posebna pazljivost je to!"

Ave je kot burja privihral v svojo kraljevsko sobo in zaklical:

"Tako naj pride minister k meni! Najdite ga in pošljite ga sem. To moram preiskati."

III.

S preiskavo so si pojasnili zagonetni slučaj zakona o varstvu slepcev proti zunanjim silam.

Bilo je tako:

Prvi dan svoje vlade je poklical Ave k sebi ministra in mu rekel:

"Treba je izdati zakon o skrbi policijskih stražnikov za slepe na cesti, o njihovem spremljanju do bivališča in o varstvu pred pogubonosnimi učinki zunanjih sil: konj, vozov, občestnih jarkov i. t. d."

Minister se je priklonil in odšel! Poklical je mestnega poveljnika in mu naročil:

"Razglasite zakon: Slepcev ni dovoljeno hoditi po ulicah brez spremstva; če ni spremljevalca naj ga nadomesti stražnik, ki naj odvede slepca na določeno mesto."

Mestni poveljnik je odšel od ministra in je poklical policijskega glavarja:

"Po mestu hodijo baje slepci brez spremstva. Tega ne smete dovoliti! Naj prime stražnik slepca za roko in naj ga odvede, kamor je treba."

Policijski glavar je poklical policijske komisarje in jim rekel:

"Gospodje, poslušajte, kaj hočem: Izdan je nov zakon, po katerem je treba prijete vsakega slepca, ki hodi po ulicah brez spremstva, in ga odvesti, kamor je treba. Razumete?"

"Da, gospod poveljnik!"

Poveljniki raznih oddelkov so odšli k svojim četam in rekli nadstražnikom:

"Gospodje, pojasnite stražnikom novi zakon: Vsak slepec, ki se potepa po ulici in je na poti vozovom in pešcem, naj se prime in odvede, kamor je treba."

"Kaj to pomeni: kamor je treba?" so vpraševali nadstražniki drug drugega.

"Kam drugam kot na stražnico!"

"Gotovo!"

"Gospodje!" so rekli nadstražniki stražnikom, "tako, ko boste videli slepca, ki se

po epa po cesti, zgrabite to beščijo za ovratnik in odvedite jo na stražnico!"

"In kaj če ne bo hotel?"

"Kako? Ne bo hotel? Potlej jih pa nekoliko udarite, sunite, brenite! In videli boste, kako bodo tekli!"

Ko je Ave preiskal zakon o obrambi slepcev pred zunanjimi silami, je sedel k svoji krasni kraljevski mizi in se je razjokal.

Neko roko je tedaj začutil na glavi:

"No, kaj pa je? Ali nisem rekel, ko sem slišal o varstvu slepcev Ubogi slepci! Pogledajte! V celi zgodovini o varstvu slepcev so ti ubogi slepci vedno propadli in jaz sem zmagal."

"Kako to?" je vprašal Ave, iskajoč klobuk.

"Kako pa bi ne? Enega kritika imam manje. Z bogom, dragi! Ko boste hoteli izvesti kake reforme, kar pridite!"

Toda Ave je bežal po stopnicah, kakor bi mu gorelo za petami.

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Op.: Ubogi Ave je imel srečo spoznati, da ne dobrodušni kralji ne poedini idealisti niso na mestu, ko je treba popraviti državo, ki so jo polomili nje mladi vladarji. Prepričani smo, da je postal Ave po morali te zgodbe (sam pisatelj morda te morale ni želel) najboljši socialist. Toliko, da ne bo kdo kaj krivo razumel.—"K."

Teachers, Propaganda and Liberty

Replies from nearly 3,000 American educators to Professor Manly H. Harper's questions designed to show what teachers think about make depressing reading. Overwhelmingly our teachers are determined to make religion safe for the young. Fifty-one per cent. believe that "for the improvement of patriotism our laws should forbid much of the radical criticism that we often hear and read concerning the injustice of our country and government." Fifty-four per cent. believe that "histories written for elementary or high school use should omit any fact likely to cause students radically to question or doubt the justice of our social order and government." Fifty-six per cent. are sure that if every other nation was as good as the United States there would be no more wars. Eighty-one per cent. are for unlimited support of the flag "for whatsoever cause it may be unfurled."

It is against this background that we must judge the effects of the recent demand of the National Education Association that propaganda be kept out of the schools. That is a sound principle if rightly understood. But teachers who would falsify history to protect patriotism are bound to believe that propaganda is the expression of opinion of minority groups only and they will simply go on with more zeal than ever to turn out little Babbitts. More conscientious teachers who think that any discussion of controversial issues is propaganda will simply exclude from educational process any intelligent treatment of issues that are vital to any education for citizenship. Ideally it is the business of schools to teach children to think rather than what to think, but you cannot teach them to think in a vacuum from which vital issues are excluded.

Evidently we have an enormous job on hand to educate the educators. One step in the process is removal of fear. The best immediate way to remove fear is for teachers to join their own union and stand together. They would gain more self respect, be less afraid to open their eyes to ideas and be able to protect their own tenure of office at the same time. When, as recently happened in Boston University, a professor loses his job because he disagreed with a Dean on the wisdom of a certain money-making scheme a strongly organized body of teachers would not have to content itself merely with a dignified report such as the Association of University Professors had recently drawn up.

Reversing a Good Saying

A church in Scotland criticises Ramsay MacDonald and Ambassador Dawes for meeting on Sunday to promote the prospect of peace in the world. Dawes has received a similar protest from the state of Iowa in this country.

How some alleged Christians do hate to have anybody put the spirit of Christianity in practice! A greater than they once said that the Sabbath is made for man, not man for the Sabbath. They seem to want to turn that saying to other end.

Yes, Socialism is an ism. So is trade unionism, capitalism, patriotism, militarism and gangsterism, which indicates the depth of the bright chap who says that he is opposed to isms.

The machine in industry must be conquered for human welfare and the machine of capitalist politics destroyed before the working class can enjoy economic security.

We generally place a collar about the neck of a poodle in order to identify him but it isn't necessary in the case of most of "our" representatives in Congress.

At the present rate of development of mass production and transformation of workers into robots, managers of plants will have increasing difficulty to define the difference between a "hand" and a lever.

When another war starts and the conservative historians are called to the colors they will again show us how to transform history into hysteria.

Half of the members of the Hoover Cabinet are rated as millionaires. That exceeds the financial rating of a few farmers and workers we know who voted for Hoover.

The average man "grasps an opportunity" in the same way that a flea on a greyhound wins a race. He just holds on while things happen.

An educated man is one who knows how many nations have withdrawn from the league and come back, and why, and what of it?

The Growth of Sanity

By Norman Thomas.

Some statistical measurements of the growth of sanity:

At the Versailles Peace Conference in 1919 the Allies filed claims against Germany totaling \$125,000,000,000.

At Bologne in 1920 the Allies arrived at a total of \$67,000,000,000 which at the Spa Conference the same year was reduced to \$65,000,000,000.

The Reparations Commission in 1921 fixed a total of \$33,000,000,000.

In the agreement lately completed the present value of the German annuity is estimated at \$8,778,630,000. (Interest calculated on fifty nine instalment plan payments will make the total well over \$20,000,000,000.)

From this point of view the new settlement certainly represents progress toward sanity and toward peace. That it was reached at all is unquestionably proof not only of the skill of the negotiators, especially Mr. Owen D. Young, but also the power of international high finance which is far more realistic than national hysteria. It should not be forgotten, however, that the financiers themselves were not always immune to this hysteria. One of the American experts of the conference, Mr. Thomas W. Lamont, was also an American expert on reparations at the Versailles Conference. He himself tells how he finally agreed with President Wilson when the latter said: "Damn logic" and consented to the Reparations section of the Versailles Treaty which in defiance of the plain terms of the Armistice permitted the cost of pensions to be included in reparations.

The present agreement calls for thirty seven annual payments averaging about two billion marks or something less than \$500,000,000. Part of this must be paid annually no matter what happens; part of it may be arranged or postponed through the new international bank which is to be set up. After the thirty seven big annuities come twenty one and a half smaller annuities to cover the amount that the Allies will still be paying to the United States. These annuities will, it is thought, largely be met out of the prospective profits of the international bank. The unconditional annuities may be mobilized and commercialized, i. e. turned into a bond issue and sold to the public the resultant total being paid over to the creditor nations.

We have said that this elaborate agreement represents progress. It is about all you can expect from the Allies so long as the United States insists on the payment of debts.

But the agreement does not permanently settle the question of debts and reparations nor is it likely that

Germany or any other nation will go on paying at these rates for 59 more years. The tendency of the agreement will be to unite Europe against the United States to which the Allies will have to remit a very large part of what they got from Germany.

The agreement seems to throw the principal cost of reparations on the German workers. This is true because revenues from the German railroads are assigned to meet the irreducible part of the annuities.

Not the least interesting feature in the agreement is the new international transfer bank, set up primarily to handle the payment of annuities, but with the expectation that it may loom larger and larger in international finance. There is no use fighting such a bank in the name of nationalism. Indeed there is a good deal to be said for an international system of money banking and credit just as there is a good deal to be said for industrial mergers that cross national lines in our economically interdependent world. The whole question is: who is going to control this bank and these mergers? In the hands of private profit seeking capitalists or capitalist governments they will be engines of exploitation. But if the workers with hand and brain can get control of the leading governments of the world they may use this machinery to establish a genuine internationalism on the basis of production for use rather than profit.

All this, we suppose, is dry reading. Most of us will tend to skip discussions of this new settlement. Yet to understand it, to measure its effects for good and evil properly and to find a way to substitute the internationalism of the workers for the internationalism of finance is an absolute essential to any program of plenty, peace and freedom.

ONE FOR FATHER.

The conscientious father ceased chastising his son.

"And now, my boy, tell me why I have punished you."

The boy went on crying.

"That's it," he said, choking with indignation. "First you pound the life out of me and then you don't know what you've done it for."

SPLINTERS.

You never hear of an Indian's being mentally incompetent until he strikes oil.

Where'd Granny Go?

Young Wife—Boo, hoo, I'm going home to mother.

Husband—No good, my dear; she went back to grandmother yesterday.—The Pathfinder.

An Impression of America

Drawn by Constantin Aladjalev for Lion Feuchtwanger's "Pop," satirical poems on the American Rabbit (Published by the Viking Press).

Jože Zavertnik

Probably the most widely known man among Slovenes in this country has drawn his last breath and forsaken us for the great beyond. Jože Zavertnik was cremated last Saturday amid the splendor of all that nature could give him. Hundreds paid their last tribute to the grand old man who has fought, struggled, and achieved so much in the past twenty five years. He was faithful to his cause to the end.

When he settled in this country in 1903 he at once became active in the ranks of his people. Ability, sincerity and earnestness of purpose soon enough set him out as a great leader. What he knew, he learned from practical experience, and some of his experiences were bitter ones. No one in the present generation will even duplicate his hardships. He alone could tell of them. But all the while he had thought, planned and foreseen that ultimate victory.

Those of us having the good fortune of knowing Jože Zavertnik intimately, know that he was kind at heart. He would never harm anyone not even his most bitter enemy. When a man by his virtue, shoulders the responsibilities and makes good, he becomes subject to severe attacks and criticism and Zavertnik was no exception. Often enough he was unjustly abused and his big heart carried the load that was put upon it bravely.

To this world he gave everything he had in him so that those who follow him might have an easier existence. In his foresight he dreamed of the day when his fellowmen might be united; the oppressed might be free; the workers might awaken and just as the Comrades in England and other parts of Europe were beginning to realize that power of which he preached and of which he was so proud, nature called to him.

Forty years of active service to our people in this country and Europe is his monument today. Honest, staunch and faithful are the inscriptions on this monument. His physical body may never be seen again but his good deeds will stand out beyond anything and everything. Jože Zavertnik, you will never be forgotten! Our children and our children's children will know of the good work you left behind and as the day dawns when the workers will control the universe in the thought, spirit and principles that you had preached and harbored, your vision will be before the world as a pioneer in the movement, as a leader worthy of your admiration.

We bid you last adieu, — farewell!

EVERY DAY A WORK-DAY IN SOVIET UNION

Russia's machines are to be kept working three hundred and sixty days a year while each worker works no more than his five and a half days a week. This new decree of the Supreme Council of National Economy which is in control of Soviet industry went into effect early in July. It means that Sunday may retain its name but not its significance and with it all the rest of the hundred and one religious holidays which the Russian workers had observed so carefully. There are five days in the year, celebrating events in the history of the Soviet's coming to power that will be observed, no more. With this particular stone it is intended to kill a number of birds. The factory, working on this new schedule, it is estimated, will increase the productive capacity of its machinery by fully 20 per cent; it will give jobs to the many unemployed workers; it will reduce the overhead cost of a factory which the former chief of the Economic Council, M. Dzerzhinski, said did not work more than 250 days a year by keeping it running all the year round, and it will also, if indirectly, enforce the anti-religious campaign which the Soviet government carries on constantly.

Alongside with this ruling, the Government has issued orders which will raise the standard of discipline of the workers. The manager is given power to take disciplinary action. Workers punished under the regulation can appeal to a joint conciliation committee whose ruling is final. Both the technical staff and the trade union are scored for passivity and willingness to overlook breaches of discipline among the workers. The managers complain that when they do take action, it is frequently brought to naught by the trade unions by their reinstatement of workers dismissed for serious infringements of labor discipline, rowdy conduct or assaulting the technical and administrative staff. The trade union admits that it has been lax but insists that the staff has been equally slow to action. This situation reduces the output of the workers and has caused much material loss to the State. Another factor is the tremendous turnover of labor due frequently to the fact that Labor Exchanges send workers to factories entirely unsuited to the jobs.

To overcome these evils personal management has been introduced with the establishment of a joint conciliation committee to decide finally on all difficulties which may arise.

THE SOCIALIST AIM

Two request from readers urge a tabloid presentation of Socialism, an order that is almost impossible to fill, but a few fundamentals may be mentioned.

Human beings must eat, must satisfy their physical wants, before they can think play and associate with their fellows. This is the fundamental basis of human life and society. Many other factors are important, of course, but they are all more or less affected by this fundamental requirement of human beings. Its satisfaction makes a profound impression on men.

To satisfy our physical wants and thus make possible the enjoyment of other phases of life the workers must have access to employment. The employment is found upon railways, in mills, mines, factories, great plants of production, etc. Another class owns these opportunities of employment. That class has the power to give or to withhold jobs. If withheld, workers suffer. If given, life becomes tolerable in proportion to the price paid for the workmen's labor power.

This modern capitalism is a system in which one class owns the opportunities of employment and buys labor power; the other class has no control over these opportunities and sells labor power. The owning class purchases the labor power only if it can sell the commodities workers produce and realize a surplus from the transaction. If market conditions are such in any industry that sales or profits cannot be realized workers are discharged. Or if a machine can be introduced that will display a certain number of workers the surplus labor is thrown aside.

Thus production is carried on not to satisfy human wants but to enrich those who own the opportunities of employment. The powerful owners have the advantage and always will have it so long as they own. Workers will always be at a disadvantage so long as they do not control. The essential problem is to obtain democratic control of industry so that it will serve the wants of human beings rather than to enrich a privileged possessing class.

Each worker cannot own a mine, a factory, a railroad and so on. The ownership must include all. This means public or collective ownership and the elimination of private exploitation of labor. This cannot be obtained in a day, a month, or a year, but every measure of relief won through trade union action or political power may be regarded as reaching out for such ownership, control and democracy. Collective ownership of the powers of production by all and for all is the essence of the Socialist aim.—New Leader.

Hokum and it's Uses

BY JAMES ONEAL.

Ours is not the old age of hokum. The art has existed in one form or another in all ages. The only difference between the hokum of our period and other periods is that there is more of it. With high powered publicity a larger output is possible and with powerful upper groups interested in preserving their stakes in the existing social order a large variety is necessary.

In the year 1840 a huge quantity of hokum was used in the political campaign. William Henry Harrison was the Whig candidate for president and he was offered as the "log cabin" candidate. Log cabins were paraded all over the country on large floats. Hard cider flowed like water. The idea was to market Harrison as a humble man who lived in a log cabin and drank hard cider. As a matter of fact he had a fine home in Ohio which was modern for that period and he enjoyed good wine.

But that hokum produced an avalanche of votes for Harrison and he was elected. This form of hokum is the most popular in this country. Lincoln was once a rail splitter. Grant was once a tanner and then a teamster, Garfield once drove a mule and so on. The implication is that every man had a chance to be president, yet in 140 years only 30 men have reached that office and five of them reached it because of the death of their predecessors. The poor-man-chance-to-be-president gets the chap who does not coolly figure out just what his chances are.

Another piece of hokum in politics has a powerful influence on voters. It consists of the assertion that this is a "two-party nation" and that another party is impossible. As a matter of fact we do not have two parties now but only one party with two wings. The one party with two wings certainly does not want a second party to compete with either wing. That is natural but to assert that the two wings are also two parties is absurd. If this is really a two-party nation it is necessary to have another powerful party to raise some genuine issues against the two wings who stress no fundamental issues whatever.

One of the very latest pieces of hokum is that workers and farmers throughout the nation are rapidly getting rich. We will all be millionaires very soon. Don't be in a hurry as you will get yours eventually. Many of you have a flivver and a radio. Most of you have a bath tub and many have steam heat. A few have played the stock market and come out ahead. Some have made money in real estate. Our great masters of industry no longer believe in profits but in service.

That is the latest hokum. It is broadcast through millions of newspapers, in lectures, editorials, over the radio, in magazines and in books. Never has there been so much energy put into putting over hokum like this. It is poured out in such volume that it almost drowns the bankrupt farmers, the workers displaced by machines, the small owner of capital, who is driven to the wall by chain stores, and the miserable conditions that surround textile and other workers. The hideous sums of American cities alone are an answer to this sort of hokum.

The civilized person is not taken in by such drugs and in proportion as we become generally civilized will we laugh at such absurdities. Hokum is the drug of the upper classes in all ages, a drug intended for those on whose labor they live. Through it they have obtained power and kept power. In every instance when they have had to give up their power it is because the masses no longer accepted their hokum. Go thou and do likewise.

"Pious Fictionization"

Many thanks to the correspondent in the New York Times who objects to the "success biography" which in recent years, has so much glorified leaders in the capitalist world. He calls it "pious fictionization". It is. Every ruling class has had its literary cult. Our kings of capital are no exception. Slave owners had their literary police, including politicians, parsons, editors, poets and publicists.

The implication of our pious business fiction is that our ruling capitalists and bankers are models of all the virtues. They are not. Some are semilliterates like the late master of the Duke millions. Some are just mediocre men who inherited wealth and power. Some are fairly decent but with no exceptional abilities. Others are just plain scoundrels, as our long history of graft and swindles from the railroad thefts of the mid-nineteenth century to the latest plundering of oil deposits amply proves.

Capitalism is compelled to weave a halo about the heads of its ruling chieftains. If the truth were known they would be driven from power by the masses who are now under the spell of "pious fictionization". (The New Leader.)

Those Dirty Conservatives

When we read of the Conservatives of today who counsel against "rocking the boat," and who denounce all "untried experiments" as immoral, unsound, unethical, un-Christian, and un-American, we are reminded of the history of the bathtub.

The first bathtub was used in America in 1842. Two years later a law prohibiting the taking of a bath between November and March was defeated in Philadelphia by only two votes. Virginia put a tax of \$30 on each bathtub owned. In Boston a law was passed to forbid bathing in a tub without a medical order; but it was never enforced, and was repealed in 1852. Today there are nearly two bathtubs to every automobile.

Yes, we have licked the Conservatives on that point; practically all present-day Conservatives bathe. In fact, they even charge that working stiff, who are supposed to be closer to radicals than they, are dirty fellows.

Well, let us yawn and consider that certain beliefs and practices now deemed as unsafe and immoral may become as "respectable" as that once "radical," "un-American" practice of bathing. — (Illinois Miners).

Shorten the Hours and Give Men Jobs

In one paper factory, says George Harrison Phelps, 49 men once fired the furnaces with coal; now three men fire them with oil.

And that is more or less typical of the way men are displaced by machinery. Do we need shorter hours of labor?